

รายงานการประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๘
วันอังคารที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.
ณ ห้องประชุมไชยวงศ์ ชูชาติ ส.ป.ก. ถนนราชดำเนินนอก กรุงเทพฯ
และผ่านระบบออนไลน์ โดยโปรแกรม Zoom Meeting

.....

คณะกรรมการผู้เข้าร่วมประชุม

๑. นายสุรชัย ยุทธชนะ	รองเลขาธิการ ส.ป.ก. แทนเลขาธิการ ส.ป.ก.	รองประธานกรรมการ ประธานการประชุม
๒. นางสาวฐิภาพรรณ พึ่งไพฑูรย์	ผู้ตรวจราชการกรม แทนหัวหน้าผู้ตรวจราชการ ส.ป.ก.	กรรมการ
๓. นางสาวจินตนา ราชรักษ์	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบงานคลัง แทนผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง	กรรมการ
๔. นางสาวสุรีย์พร โคตรประทุม	นักวิชาการแผนที่ภาพถ่ายชำนาญการ แทนผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร	กรรมการ
๕. นางอาทิตย์ยา พองพรหม	ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพ การใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๖. นางสาวอาภาพรรณ พัฒนพันธุ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๗. นางเพ็ญพักตร์ บัวโรย	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๘. นายกมล เรืองเดช	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๙. นายนักปราชญ์ จีกระโทก	นิติกรชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๑๐. นายเกียรติยศ ทรงสง่า	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน	กรรมการและเลขานุการ
๑๑. นางสาวจิตติยา พาณิชยเวชสันติ	ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนา การปฏิรูปที่ดิน	กรรมการและผู้ช่วย เลขานุการ
๑๒. นางสาวเกตุร เม้าทอง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน	กรรมการและผู้ช่วย เลขานุการ

คณะกรรมการผู้เข้าร่วมประชุมผ่านระบบ Zoom

๑. นายวิสุทธิ เลิศไกร	ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนา ระบบการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ
๒. นายนิคม บุญธรรม	วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ	กรรมการ
๓. นายสุกฤษณ์ นกมัน	วิศวกรสำรวจปฏิบัติการ แทนผู้อำนวยการสำนักจัดการแผนที่ และสารบบที่ดิน	กรรมการ

๔. นางอดิگانต์ หัวใจแก้ว	ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล	กรรมการ
๕. นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร	แทนผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย	กรรมการ

คณะกรรมการผู้ไม่เข้าร่วมประชุม

๑. นายอัครเดช รมโพธิ์เย็น	ผู้อำนวยการสำนักจัดการปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ (ติตราชการ)
๒. นายศักดิ์ศิริ ฐปวงค์	ผู้อำนวยการสำนักบริหารกองทุน	กรรมการ (ติตราชการ)
๓. นายสรเพชร พูลศิริ	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน	กรรมการ (ติตราชการ)
๔. นายธเนตร พารา	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาและถ่ายทอด เทคโนโลยี	กรรมการ (ติตราชการ)
๕. นางสาวสุนิลา ฐักิจกุล	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ	กรรมการ (ติตราชการ)

ผู้เข้าร่วมประชุม

๑. นางสาวพรพรรณ ปะทาเส	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๒. นายนรเศรษฐ์ สอนเสาวภาคย์	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๓. นางสาววิชาวพร กัลยาบาล	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๔. นายธิตินันท์ ศรีภมร	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๕. นางสาวไอศวรรย์ อารยะทวีกุล	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
๖. นางสาววรรณพิมล อีสสระ	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
๗. นายนพดล แก้วสว่าง	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
๘. นางสาวพุทธิดา พิมพา	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
๙. นางสาวมณฑิตา จำปาน้อย	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
๑๐. นางสาวปาริฉัตร ศรีขาว	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
๑๑. นายอลงกรณ์ ขอนจำปา	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน
๑๒. นางสาวจิรัชยา สีนวล	พนักงานจ้างเหมาบริการ

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๐๐ น.

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งที่ประชุมทราบ

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) แจ้งในที่ประชุมว่า เลขาธิการ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ติตราชการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการชี้แจงงบประมาณ ต่อกรมการธิการสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีกำหนดในการเข้าชี้แจงรายละเอียดงบประมาณตามคำขอประมาณ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๘ จึงไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ และมอบหมายให้รองเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม (นายสุรัชย์ ยุทธชนะ) เป็นประธานในการประชุมครั้งนี้

ที่ประชุม รับทราบ

ระเบียบวาระที่ ๒ เรื่องรับรองรายงานการประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗

นางสาวฐิติตา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) นำเสนอรายงานการประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ เพื่อให้ที่ประชุมรับทราบและขอมติรับรองรายงานการประชุม ดังนี้

จากการประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๗ ประกอบด้วย เรื่อง การรับรองรายงานการประชุมคณะกรรมการ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๗ เรื่องเพื่อทราบ เรื่องรายงานผลการติดตามโครงการวิจัยและแผนการดำเนินงาน เรื่องเพื่อพิจารณา จำนวน ๒ เรื่อง ได้แก่ รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงานจำนวน ๒ เรื่อง และเรื่องขอเปลี่ยนแปลงคณะผู้วิจัยและขอยกเลิกโครงการวิจัย สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

หน้า ๑ - ๒ เป็นรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

หน้า ๒ เป็นเรื่องที่ประธานแจ้งที่ประชุมทราบ

หน้า ๓ เป็นเรื่องรับรองรายงานการประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๗

หน้า ๓ - ๖ เรื่องเพื่อทราบ รายงานผลการติดตามโครงการวิจัยและแผนการดำเนินงาน

หน้า ๖ - ๑๘ เรื่องเพื่อพิจารณา รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์และขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน จำนวน ๒ เรื่อง ได้แก่ การศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินภายใต้สถานการณ์โควิด-๑๙ และการติดตามประเมินผลโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล (คทช.) ในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลสิงห์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

หน้า ๑๘ - ๒๑ เรื่องเพื่อพิจารณา ขอเปลี่ยนแปลงคณะผู้วิจัยและขอยกเลิกโครงการวิจัย

หน้า ๒๒ เรื่องอื่น ๆ

ทั้งนี้ ฝ่ายเลขานุการฯ ได้แจ้งเวียนรายงานการประชุมฯ ให้คณะกรรมการวิชาการได้รับทราบแล้วตามบันทึกข้อความ ที่ กษ ๑๒๑๐.๕/๘ ลงวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๗ โดยคณะกรรมการที่เข้าร่วมประชุมมีการปรับแก้ข้อความในรายงานการประชุม หน้า ๑๗ บรรทัดที่ ๒ และบรรทัดที่ ๔ จากข้อความ “ไม่มีความเหมาะสม” เป็น “มีความเหมาะสมน้อย” และฝ่ายเลขานุการได้ปรับแก้รายงานการประชุมดังกล่าว พร้อมทั้งส่งรายงานการประชุมเสนอเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมทราบเรียบร้อยแล้วตามบันทึกข้อความที่ กษ ๑๒๑๐/๖๗ ลงวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๘ จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณารับรองรายงานการประชุม คณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๗ วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๗

ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะคณะกรรมการ

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) เสนอว่า หากคณะกรรมการท่านใดมีข้อแก้ไขเพิ่มเติมสามารถแจ้งที่ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการวิชาการได้

มติที่ประชุม ที่ประชุมรับทราบและรับรองรายงานการประชุม

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องเพื่อทราบ

-ไม่มี-

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องเพื่อพิจารณา

เรื่องที่ ๔.๑ รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน จำนวน ๑ เรื่อง
การศึกษาการสูญเสียและการจัดการการสูญเสียของกาแฟในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพร

นางสาวฐิตียา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ) เสนอต่อที่ประชุมว่า การศึกษาโครงการดังกล่าวฯ มีการนำเสนอข้อเสนอโครงการ และขออนุมัติดำเนินโครงการในการประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๕ คณะกรรมการมีมติอนุมัติให้ดำเนินโครงการฯ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินโครงการตามแผนงานและได้รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการฯ ในการประชุมคณะกรรมการวิชาการ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๖ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๖ เป็นการนำเสนอร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน โดยมีรายละเอียดตามที่หัวหน้าโครงการวิจัยฯ นำเสนอดังต่อไปนี้

นางสาววรรณพิมล อีสระ นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ นำเสนอร่างรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ดังนี้

การสูญเสียอาหาร เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหาร กล่าวคือ การสูญเสียอาหารทำให้ปริมาณอาหารหรือคุณภาพอาหารลดลงหรือหลุดออกจากกระบวนการผลิตในห่วงโซ่อุปทาน ทำให้อาหารที่ผลิตได้อาจมีไม่เพียงพอหรือมีจำกัดต่อการบริโภค อาหารที่สูญเสียในแต่ละขั้นตอนอาจกลายเป็นขยะอาหาร ทางด้านเศรษฐกิจการสูญเสียอาหาร ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตสูญเสียรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตที่มีข้อบกพร่องของรูปร่างของผลผลิต หรือภาครัฐต้องเสียเงินในการกำจัดของเสียหรือขยะอาหารที่เกิดจากการสูญเสียอาหาร สำหรับในภาคการเกษตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่อยู่ต้นทางของห่วงโซ่อุปทาน การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตรในระหว่างกระบวนการผลิตนอกจากเป็นการสูญเสียอาหารในทางตรงแล้ว การสูญเสียผลผลิตยังทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรที่ใช้ในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ อนุรักษ์แหล่งน้ำ การปนเปื้อนของดิน และแรงงานที่ใช้ในกระบวนการผลิตของภาคการเกษตรด้วย ทางด้านสิ่งแวดล้อม ข้อมูลของ FAO ระบุว่า ปริมาณขยะอาหาร ที่สูญเสียระหว่างการผลิตและเหลือจากการบริโภค สามารถทำให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ได้มากถึง ๓,๓๐๐ ล้านตันต่อปี และพบว่า อาหารที่ผลิตได้จากทั่วโลก มีแนวโน้มกลายเป็นขยะอาหารถึง ๑,๓๐๐ ล้านตันต่อปี และในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การระบาดของโรคแมลง และภัยทางธรรมชาติ ส่งผลต่อการเพาะปลูกทางการเกษตรที่เป็นแหล่งสำคัญของการผลิตอาหาร เมื่อแหล่งผลิตได้รับผลกระทบจึงส่งผลให้เกิดการสูญเสียอาหารไปด้วย

จากปัญหาและผลกระทบของการสูญเสียอาหาร ดังกล่าว ทำให้ทั่วโลกตระหนักถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาในการลดการสูญเสียอาหาร โดยการลดการสูญเสียอาหารเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (SDGs) เป้าหมายที่ ๑๒ การสร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน ในเป้าประสงค์ที่ ๑๒.๓ ให้มีการส่งเสริมการลดขยะอาหารลงครึ่งหนึ่งในระดับค้าปลีกและบริโภค และการลดการสูญเสียอาหารจากกระบวนการผลิตและห่วงโซ่อุปทาน รวมถึงการสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓

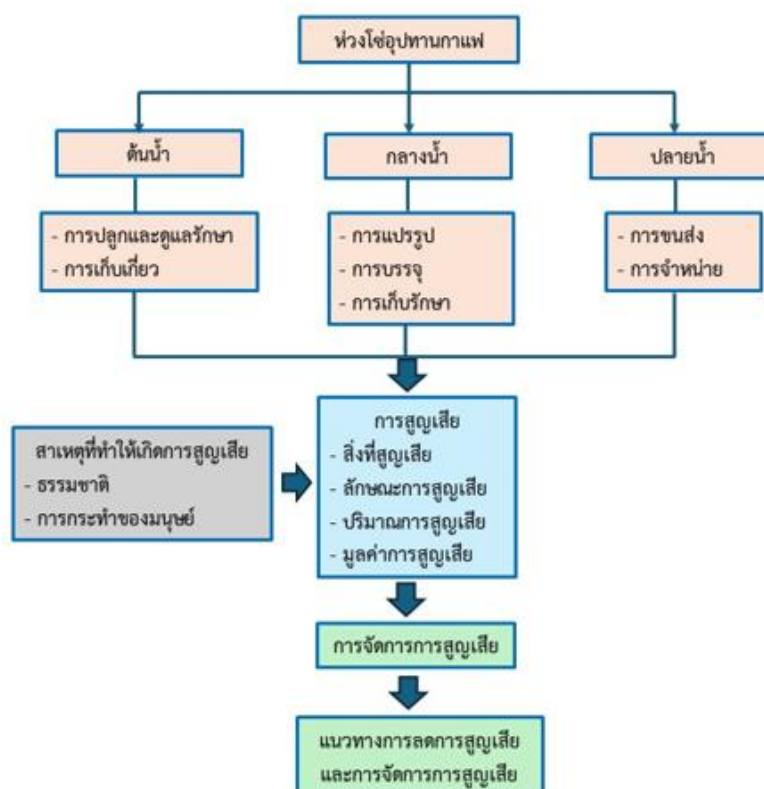
สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) ได้ศึกษาการสูญเสียของผลผลิตสินค้าเกษตร เพื่อเป็นการดำเนินงานหาแนวทางการลดการสูญเสียอาหารในภาคการเกษตรที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญและมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทย โดยศึกษาในสินค้า ๕ ชนิด ได้แก่ มะเขือเทศ มันสำปะหลัง กะหล่ำปลี ปลานิลสด และนมโคแบบยูเอชที พบว่า สินค้าแต่ละชนิดมีการสูญเสียที่แตกต่างกันในแต่ละขั้นตอนซึ่งพืชอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ คือ กาแฟ โดยการบริโภคกาแฟของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๑.๙ ต่อปี และปัจจุบันไทยเป็นผู้ส่งออกกาแฟและผลิตภัณฑ์ อันดับที่ ๒๔

ของโลก และเป็นผู้ส่งออกอันดับที่ ๔ ของอาเซียน ซึ่งรองจากประเทศเวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย แหล่งผลิตกาแฟที่สำคัญและผลิตในปริมาณมากของประเทศไทยอยู่ในบริเวณภาคเหนือ และภาคใต้ จังหวัดชุมพรเป็นแหล่งที่ปลูกกาแฟมากที่สุด โดยในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพรเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกกาแฟมากที่สุดและพบว่าในปี ๒๕๖๕ พื้นที่การปลูกกาแฟลดลงจากปี ๒๕๖๓ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ได้วิเคราะห์สถานการณ์กาแฟของไทยว่า การผลิตกาแฟประสบปัญหาจากศัตรูพืช โรค และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ทำให้ผลผลิตเมล็ดกาแฟไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐาน และกาแฟของไทยเก็บเกี่ยวได้ปีละครั้ง ต้นกาแฟมีอายุมาก ทำให้ปริมาณผลผลิตลดลง

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น รวมถึงสถานการณ์และปัญหาการผลิตกาแฟ จึงสนใจศึกษา การสูญเสียและการจัดการการสูญเสียของกาแฟ เพื่อให้ทราบถึงการสูญเสีย สาเหตุการสูญเสีย รวมถึงแนวทางการจัดการการสูญเสียของเกษตรกรในห่วงโซ่อุปทานกาแฟ และนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางการส่งเสริมการผลิตกาแฟ และลดการสูญเสียในห่วงโซ่อุปทานของกาแฟ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาห่วงโซ่อุปทานของกาแฟของเกษตรกร กลุ่มเป้าหมายในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพร ศึกษาและวิเคราะห์การสูญเสีย สาเหตุการสูญเสีย รวมทั้งการจัดการเพื่อลดการสูญเสียในห่วงโซ่อุปทานของกาแฟ และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการลดการสูญเสียและการจัดการการสูญเสียในห่วงโซ่อุปทานของกาแฟ การศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีการคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรแบบเจาะจง ในพื้นที่จังหวัดชุมพรจำนวน ๓ กลุ่ม ได้แก่ ๑) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ ตำบลถ้ำสิงห์ ๒) กลุ่มแปลงใหญ่กาแฟบ้านโป่งเงาะ ตำบลรับร่อ และ ๓) กลุ่มผู้ปลูกกาแฟสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินหงษ์เจริญ จำกัด ตำบลหงษ์เจริญ (คทช. หงษ์เจริญ) ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม การใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และการสังเกตการณ์ในกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา หาค่าเฉลี่ย และร้อยละ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการศึกษา

๑. ห่วงโซ่อุปทานการผลิตกาแฟประกอบไปด้วยกิจกรรม ดังนี้

การผลิตในระดับต้นน้ำ ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนของการปลูกและการดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ คือ เกษตรกรผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการผลิต ตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว

ระดับกลางน้ำ ประกอบไปด้วยขั้นตอนของการแปรรูป การเก็บรักษา และการบรรจุ มีขั้นตอนย่อยได้แก่ การผลิตเมล็ดกาแฟ การคั่วกาแฟ และการคัดคุณภาพเมล็ด ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ตามลักษณะกระบวนการผลิต โดยในส่วนของ ๑ คือ ส่วนของวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ ผู้ที่ทำหน้าที่ในส่วนนี้ ได้แก่ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นผู้รวบรวมและแปรรูปกาแฟจนได้ผลิตภัณฑ์ และในส่วนที่ ๒ คือ ส่วนของกลุ่มเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่บ้านโป่งเงาะตำบลรับร่อ และกลุ่มผู้ปลูกกาแฟสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินหงษ์เจริญ จำกัด ผู้ที่ทำหน้าที่ในส่วนนี้ คือ เกษตรกร และพ่อค้าคนกลางที่ทำหน้าที่ในการให้บริการสีกะเทาะเปลือกกาแฟ

ระดับปลายน้ำ ประกอบไปด้วยขั้นตอนของการขนส่งและการจัดจำหน่าย โดยแต่ละกลุ่มมีกระบวนการตลอดห่วงโซ่แตกต่างกัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟบ้านถ้ำสิงห์มีกระบวนการผลิตตั้งแต่ขั้นต้นน้ำไปจนถึงขั้นปลายน้ำ ส่วนกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่บ้านโป่งเงาะตำบลรับร่อและกลุ่มผู้ปลูกกาแฟสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินหงษ์เจริญ จำกัด มีกระบวนการผลิตในขั้นต้นน้ำและขั้นกลางน้ำ ผู้ที่เกี่ยวข้องในขั้นนี้จะเป็นพ่อค้าที่รับซื้อผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์จากเกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งพ่อค้าที่รับซื้อจากกลุ่มถ้ำสิงห์ มีทั้งตลาดที่เป็นผู้บริโภคโดยตรง บริษัท ร้านค้าส่ง OTOP ในส่วนของพ่อค้าที่รับซื้อจากกลุ่มแปลงใหญ่บ้านโป่งเงาะตำบลรับร่อและกลุ่มผู้ปลูกกาแฟสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินหงษ์เจริญ จำกัด จะเป็นพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อผลผลิตขั้นต้นแล้วนำไปจำหน่ายต่อให้กับผู้แปรรูปกาแฟในขั้นกลางผลิตกาแฟเป็นผลิตภัณฑ์ต่อไป

๒. การสูญเสียในห่วงโซ่อุปทานกาแฟ

การสูญเสียในห่วงโซ่อุปทานกาแฟของกลุ่มเกษตรกรที่ศึกษา พบการสูญเสียเกิดขึ้นระดับต้นน้ำทั้ง ๓ กลุ่ม ในขั้นตอนการปลูกดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยว ระดับกลางน้ำพบการสูญเสียที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟบ้านถ้ำสิงห์และเกษตรกรบางรายที่ผลิตกาแฟครบวงจรในขั้นตอนการคัดคุณภาพผลกาแฟ ส่วนกลุ่มแปลงใหญ่บ้านโป่งเงาะตำบลรับร่อและกลุ่มผู้ปลูกกาแฟสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินหงษ์เจริญ จำกัด ไม่พบการสูญเสียเนื่องจากไม่ได้ผลิตกาแฟครบวงจรและไม่มีการคัดคุณภาพผลกาแฟ ส่วนระดับปลายน้ำไม่พบการสูญเสีย

รายการ	การปลูก/ดูแล	การเก็บเกี่ยว	การคัดผลกาแฟ	การคัดคุณภาพเมล็ด	การคั่วกาแฟ	การขนส่งและการจำหน่าย
สิ่งที่สูญเสีย	ต้นกาแฟ	ผลกาแฟ	ผลกาแฟ	เมล็ดกาแฟ	-	-
ปริมาณการสูญเสียเฉลี่ย	๑๑ ต้น/ไร่	๑๒ กก./ไร่	๖.๖๗ กก./๑๐๐กก.	๒.๕ กก./๑๐๐ กก.	-	-
การสูญเสีย (%)	๑๐.๕๙	๓.๙๒	๖.๖๗	๒.๕	-	-
ราคา (ต้น/ผล/เมล็ด)	๕-๑๐ บ./ต้น	๒๐-๓๐ บ./กก.	๒๐-๓๐ บ./กก	๑๗๐ - ๓๐๐ บ./กก.	-	-
มูลค่าการสูญเสีย	๕๕-๑๑๐ บ./ไร่	๒๔๐-๓๖๐ บ./ไร่	๑๓๓.๑-๒๐๐.๑ บ./๑๐๐ กก.	๔๒๕-๗๕๐ บ./๑๐๐ กก.	-	-
สาเหตุการสูญเสีย	ขาดน้ำ โรคแมลง	โรค แมลง เพลี้ยมอด ค้างคาว เก็บไม่ทัน	โรค แมลง มอด การเก็บผลขาดการบำรุงดูแลรักษา	มอดแมลง การเก็บ การสี	-	-

การสูญเสียดังกล่าวเป็นการสูญเสียทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยขั้นตอนที่พบว่าเป็นการสูญเสียทางด้านอาหารในเชิงปริมาณ พบการสูญเสียในขั้นตอนของการเก็บเกี่ยว ส่วนการสูญเสียที่พบในขั้นตอนกลางน้ำ พบการสูญเสียในกระบวนการคัดคุณภาพผลกาแพและการคัดคุณภาพเมล็ดกาแพเป็นการสูญเสียในเชิงคุณภาพซึ่งส่วนที่สูญเสียมีลักษณะเป็นข้อบกพร่องแต่ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือจำหน่ายได้

๓. การจัดการการสูญเสีย

การจัดการเพื่อลดการสูญเสียของกลุ่มเกษตรกรในภาพรวม พบว่า ในส่วนที่การสูญเสียมีสาเหตุเกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติ เกษตรกรมีการจัดการเพื่อลดการสูญเสียส่วนใหญ่ด้วยวิธีการการป้องกันและการกำจัดเพื่อเป็นการลดการเกิดความเสียหาย สำหรับการสูญเสียที่สาเหตุเกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การเก็บผลกาแพแบบรูดผสม เพื่อที่จะให้ได้ราคาและคุณภาพของกาแพ เกษตรกรจะเลือกเก็บเฉพาะผลสีแดงหรือผลสุกแก่เต็มที่แล้ว เพื่อลดการสูญเสียหรือการคัดออกของผลกาแพและได้ราคาสูงกว่าการเก็บแบบรูดผสม หากแต่ในช่วงของการเก็บเกี่ยวมีข้อจำกัดตรงกับช่วงฤดูฝน โดยไม่สามารถเลี้ยงได้ เกษตรกรจะเก็บแบบรูดผสมเพื่อให้ทันต่อการเก็บเกี่ยวและไม่ให้กาแพถูกฝน หากมีปริมาณมากต้องจ้างแรงงานเก็บ ทำให้ไม่สามารถควบคุมการเก็บได้ ในส่วนของการดูแลรักษาในเรื่องการใส่ปุ๋ยให้น้ำ เกษตรกรมีข้อจำกัดด้านต้นทุน สภาพพื้นที่มีน้ำน้อย จึงทำให้การดูแลรักษาไม่เป็นไปตามวิธีการที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

สำหรับเกษตรกร เกษตรกรควรมีการบริหารจัดการแปลงของตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งในการผลิตและเพื่อให้ได้ผลผลิตเป็นไปตามความต้องการ โดยควรมีการจัดการฟาร์มในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดขนาดพื้นที่ปลูกกาแพ การวางแผนการปลูก การจัดการน้ำ และการดูแลรักษา

สำหรับวิสาหกิจชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วม โดยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรสมาชิกหรือเกษตรกรทั่วไปกับวิสาหกิจชุมชน โดยการสื่อสารข้อมูลในการผลิตกาแพที่ดี เน้นคุณภาพในกระบวนการผลิต เพื่อให้เห็นความแตกต่างทั้งคุณภาพกาแพและผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับ

สำหรับภาครัฐ ได้แก่ การสนับสนุนองค์ความรู้โดยการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรตลอดทั้งกระบวนการผลิต การเชื่อมโยงตลาด โดยเป็นตัวกลางในการสื่อสารหรือให้ข้อมูลทางด้านการตลาดกับเกษตรกรเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของตลาด การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการส่งเสริมเกษตรกรเพื่อเตรียมพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการระบาดของโรคและแมลงศัตรูกาแพ

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

นางสาวอาภาพรรณ พัฒนพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน ขอขอบคุณและชื่นชมคณะผู้วิจัยที่ได้พยายามศึกษาวิจัยเรื่องนี้น่าสนใจและสำเร็จลุล่วงด้วยดี ทั้งนี้ ขอให้ตรวจสอบข้อมูลตัวเลขว่า ในตารางที่ ๖.๒ การวิเคราะห์การสูญเสีย ให้ถูกต้อง

นางสาวฐิภาพรรณ พึ่งไพฑูรย์ ผู้ตรวจราชการกรม (แทนหัวหน้าผู้ตรวจราชการกรม) ได้ซักถามเกี่ยวกับการจัดการการสูญเสียของเมล็ดกาแพซึ่งบางส่วนต้องทิ้ง และบางส่วนเกษตรกรสามารถนำไปจำหน่ายให้พ่อค้าเพื่อทำเป็นโอเลี้ยง อยากทราบว่าส่วนที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคหรือไม่

นางสาววรรณพิมล อีสระ นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ (ผู้วิจัย) ได้ตอบข้อซักถามว่า ในการคัดคุณภาพเมล็ดกาแพมีมาตรฐานของกาแพอยู่ว่ามีหลักเกณฑ์ของกาแพที่สามารถพบข้อบกพร่องของเมล็ดกาแพได้จำนวนเท่าไรซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถยอมรับได้ โดยข้อมูลจะอยู่ในบทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม

นายกมล เรืองเดช นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ ให้ความเห็นว่า หัวข้อการศึกษาเป็นเรื่องที่น่าสนใจเพราะเกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) สามารถนำไปทำการศึกษาต่อกับพืชชนิดอื่นได้ เช่น ผลไม้ หรือ พืชที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) สำหรับกรอบแนวคิดทำมาค่อนข้างดี และให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า กลุ่มที่ทำการศึกษา มี ๓ พื้นที่ซึ่งมีศักยภาพที่แตกต่างกัน มีการวิเคราะห์แต่ละพื้นที่หรือไม่ หากสามารถวิเคราะห์แยกพื้นที่ได้จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ซึ่งจะได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรที่ศึกษาและในพื้นที่ต่อไป

นางเพ็ญพักตร์ บัวโรย นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ ให้ความเห็นว่า ข้อมูลในหน้าที่ ๗ - ๘ ยังไม่ได้ตอบการจัดการการสูญเสียในห่วงโซ่อุปทาน ควรเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

นางอาทิตยา พงพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะว่า ในส่วนของที่มาของการศึกษา กาแฟไม่ใช่พืชอาหารหลัก และปริมาณการผลิตกาแฟในเขตปฏิรูปที่ดินยังมีไม่มาก ต้องมีเหตุผลเพิ่มเติมในการเลือกกาแฟในการศึกษาครั้งนี้ ในส่วนของกรอบแนวคิดการวิจัยอาจอธิบายให้ครอบคลุม ในแผนภาพกรอบแนวคิดสามารถแยกในส่วนของปัจจัยที่เป็นสาเหตุการสูญเสีย ออกเป็น ปัจจัยที่เกิดจากมนุษย์ และปัจจัยที่เกิดจากธรรมชาติโดยสามารถเขียนอธิบายเพิ่มแต่ละปัจจัยได้ ในส่วนของการเรียบเรียงข้อมูล ข้อมูลมีครบ แต่มีการนำเสนอ กระบวนการผลิตมากกว่าห่วงโซ่อุปทาน และในการเขียนข้อมูลในเล่มรายงาน ควรแสดงให้เห็นข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ และเพื่อให้มีความชัดเจนว่า เป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง หรือข้อมูลที่เป็นทัศนคติ

การศึกษานี้ โจทย์วิจัยที่ศึกษา ปัญหาไม่ได้เกิดจากการสูญเสียที่รุนแรง เพราะทุกคนทราบว่าการปลูกกาแฟโรบัสต้าเกิดปัญหาจากอะไร วิธีแก้คือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agriculture Practices: GAP) นี่คือการทั่วไปของการจัดการกาแฟ ซึ่งมีอยู่ในบทที่ ๒ ดังนั้นในข้อเสนอแนะการปลูกต้องมีความเฉพาะเจาะจงแต่ละกลุ่ม การทบทวนวรรณกรรมในบทที่ ๒ กับการอภิปรายผล ควรนำมาเปรียบเทียบกับผลที่ศึกษาจะได้ทราบว่ามีส่วนใดแตกต่างกัน ดังนั้นควรนำเสนอในสิ่งที่ได้ข้อมูลมา

การศึกษานี้ศึกษาใน ๓ กลุ่ม ซึ่งมีระดับการพัฒนาที่ไม่เหมือนกัน ควรเปรียบเทียบว่าแต่ละกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างไร และดูจากเกณฑ์มาตรฐานว่า กลุ่มใดต่างจากมาตรฐานมากที่สุด เพราะอะไร ในส่วนของบทสุดท้าย เป็นบทสรุป สรุปตามวัตถุประสงค์ โดยจัดทำข้อเสนอแนะเป็นแบบภาพรวม จึงเห็นว่าเมื่อมีการเก็บข้อมูลรายกลุ่มควรแยกเป็นข้อเสนอแนะเฉพาะกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มควรปรับหรือแก้ไขในเรื่องใด และข้อเสนอแนะควรมีการทบทวนในบทที่ ๒ เช่น ควรทำแบบไหน ใครทำการศึกษาไว้ นำข้อมูลที่ได้มาทำการสังเคราะห์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อเสนอแนะ และข้อเสนอแนะควรสอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษา

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน (กรรมการและเลขานุการฯ) ให้ความเห็นว่าในบทที่ ๓ การคิดสูตรได้มาจากแหล่งข้อมูลใด ควรเพิ่มเติมแหล่งอ้างอิงที่มาของข้อมูล ในส่วนของผลการศึกษา สามารถนำเสนอของแต่ละกลุ่มที่ศึกษาได้หรือจะสรุปภาพรวมก็ได้ และส่วนการวิเคราะห์ยังขาดข้อมูลบทวิเคราะห์ที่จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะ อาจแยกบทที่ ๖ นำมาอภิปรายผลการศึกษาว่า จากการศึกษาคืออย่างไร และของนักวิจัยอื่นเป็นอย่างไร อภิปรายผลไปที่ละวัตถุประสงค์ ซึ่งการอภิปรายให้อภิปรายจากผลการศึกษาที่ได้

นายวิสุทธิ์ เลิศไกร ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาระบบการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ความเห็นว่า การศึกษานี้ค่อนข้างละเอียด และอยากให้เพิ่มเติมในส่วนของการข้อเสนอแนะ

ในประเด็นการสูญเสียในห่วงโซ่ หากมีการเสนอแนะแนวทางการสูญเสียในแต่ละขั้นตอนในห่วงโซ่จะทำให้ข้อมูลเข้าใจง่ายขึ้นและสมบูรณ์มากขึ้น

นายนิคม บุญธรรม วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ ให้ความเห็นว่า ข้อเสนอแนะ ๓ ด้านที่เสนอมานี้ ควรสรุปให้เห็นว่าควรสนับสนุนด้านไหนก่อน หากมีข้อมูลตัวเลขในข้อเสนอแนะที่ชัดเจนจะทำให้เห็นภาพมากขึ้นซึ่งจะสามารถนำไปใช้สำหรับการวางแผนงานนโยบายได้ชัดเจนขึ้น

นางสาวอริฏา ปิยนิธิภัทร ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ (แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย) ให้ความเห็นว่า ข้อมูลที่ศึกษาวิจัยค่อนข้างสมบูรณ์แล้ว และหากเพิ่มเติมตามที่คณะกรรมการเสนอแนะจะทำให้ข้อมูลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นางอติกานต์ หัวใจแก้ว ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และวิชาการด้านการบริหารงานบุคคล (แทนผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่) ให้ความเห็นว่า เห็นด้วยกับนายนิคม บุญธรรม วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ควรเสนอแนะให้เห็นแผนการดำเนินงานต่อไปว่าหน่วยงานใดต้องทำอะไร จะได้เป็นประโยชน์กับผู้ปลูกกาแฟและผู้ที่จะปลูกกาแฟในอนาคต

นางสาวฐิตียา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) ให้ความเห็นว่า ขอบขอบคุณคณะผู้วิจัยที่ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ และในฐานะทีมวิจัยขอแลกเปลี่ยนข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ โดยในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เลือกที่จังหวัดชุมพร เนื่องจากเป็นพื้นที่ผลิตกาแฟจำนวนมาก และในการเลือกกลุ่มดูจากกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกกาแฟบ้านถ้ำสิงห์จะดำเนินกิจการแบบธุรกิจ กลุ่มแปลงใหญ่กาแฟบ้านโป่งเงาะตำบลบ่อไร่ เป็นกลุ่มที่มีการผลิตกาแฟมานาน แต่ในระยะหลังมีการเปลี่ยนแปลงการปลูกไม้ผลมากขึ้น และกลุ่มผู้ปลูกกาแฟสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินหงษ์เจริญ จำกัด ที่กำลังเข้าสู่การเริ่มต้นผลิตกาแฟ ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นจริง ๆ ว่า ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีทั้งขนาดเล็ก กลาง หรือใหญ่ สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการสูญเสียตลอดห่วงโซ่อุปทานพบว่า เป็นส่วนของต้นน้ำ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกกาแฟบ้านถ้ำสิงห์ หากมองในมูลค่าการสูญเสียส่วนปลายน้ำอาจจะมียุทธศาสตร์สูง แต่สาเหตุหลักที่ส่งผลต่อทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ กลับเกิดมาจากในส่วนของต้นน้ำทั้งหมดในเรื่องของ โรค แมลง จึงทำให้เป็นที่มาของข้อเสนอแนะส่วนของระดับวิสาหกิจ คณะผู้วิจัยจะนำข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นไปปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาและจัดเรียงข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ข้อสังเกตและข้อคิดเห็นว่ามีข้อมูลเชิงพื้นที่หรือไม่ว่าเดิมมีพื้นที่ปลูกกาแฟเท่าไร เพื่อสนับสนุนข้อมูลวิจัย และพื้นที่ที่ไม่ได้ปลูกกาแฟทำกิจกรรมอะไร หรือปลูกพืชอะไร องค์ประกอบของการสูญเสียต่างกันโดยสิ้นเชิง ตัวอย่างเช่น พื้นที่ คทช. หงษ์เจริญ ขาดน้ำ ทำให้ยังเกิดการสูญเสียทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ เพราะได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน บริบทของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ข้อเสนอแนะควรแยกแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่ คทช. หงษ์เจริญ ทำไมยังคงมีการสูญเสีย และเห็นด้วยกับนางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินที่ต้องนำผลการวิจัยที่ได้จากพื้นที่จริงนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะ

นางสาวฐิตียา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) เสนอต่อที่ประชุม โดยประเด็นที่เสนอในเรื่องนี้คือ เพื่อพิจารณาเห็นชอบโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาการสูญเสียและการจัดการการสูญเสียของกาแฟในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพร เพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดทำเอกสารวิชาการประเภทเอกสารวิจัย และขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงานวิจัย เพื่อติดตามการปรับปรุงตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะผู้วิจัยก่อนจัดทำเล่มวิจัย

ฉบับสมบูรณ์ โดยเสนอรายชื่อคณะกรรมการดังนี้ ๑) นางสาวอาภาพรรณ พัฒนพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน ๒) นางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน และ ๓) นายกมล เรืองเดช นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ และนำเสนอเพิ่มเติมว่า แต่เดิมกรรมการอ่านผลงานวิจัยมีอย่างน้อย ๓ ท่าน โดยเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของระเบียบวิธีวิจัย และผู้ที่เป็นที่ปรึกษาโครงการเดิมจะไม่ได้มีการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการอ่านผลงาน โดยในผลงานวิจัยที่ผ่านมาได้รับการสะท้อนว่า ที่ปรึกษาได้ร่วมปรับเนื้อหาและร่วมให้ข้อเสนอแนะในผลงานมาตั้งแต่เริ่มทำผลงานแล้ว และมีความคิดเห็นที่ต่างกันทำให้ผู้วิจัยมีความสับสนในการปรับปรุงผลงาน ดังนั้นฝ่ายเลขาฯ จึงอยากพิจารณาในเรื่อง การเสนอที่ปรึกษาให้ร่วมเป็นหนึ่งในคณะกรรมการอ่านผลงาน โดยประเด็นดังกล่าวจะได้หารือต่อไป ในวาระที่ ๔.๓

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ข้อเสนอแนะว่า อยากให้มองผู้อ่านผลงานที่เป็นเจ้าหน้าที่ของจังหวัดด้วย โดยเจ้าของพื้นที่สามารถช่วยดูเนื้อหาได้ ตัวอย่างเช่น จังหวัดชุมพร มีเจ้าหน้าที่ซึ่งมีประสบการณ์สูงคือ นางสาวพรณิภา จันทรมณี นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ จะสามารถช่วยกลั่นกรองข้อมูลให้มีความถูกต้องมากขึ้น โดยงานที่เกี่ยวข้องกับส่วนของจังหวัดเราสามารถให้เจ้าหน้าที่จังหวัดเข้ามาช่วยเป็นผู้อ่านได้

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ได้ซักถามคณะกรรมการว่า หากให้เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ร่วมเป็นผู้อ่านผลงานวิชาการ ควรตั้งไว้เป็นหลักการหรือไม่ หรือหากมีผู้อ่านผลงานจำนวนมากเกินไปมีผลกระทบอย่างไร และเนื่องจากคณะกรรมการที่อ่านผลงานไม่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน จะมีปัญหาในเชิงปฏิบัติหรือไม่

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ความเห็นว่า มีข้อเสนอแนะให้รวมที่ปรึกษาโครงการ มาเป็นกรรมการร่วมอ่านผลงาน โดยตั้งกรรมการในลักษณะคณะทำงานขึ้นมา เพราะเดิมมีการตั้งที่ปรึกษาและคณะกรรมการอ่านทำให้ซ้ำซ้อนกัน ซึ่งมีข้อดีในส่วนที่ทุกคนเป็นอิสระต่อกัน ให้ข้อคิดเห็นที่แตกต่างกันในจุดเดียวกัน แต่ทำให้ยากสำหรับผู้วิจัยในการแก้ไขปรับปรุงงานเกิดการสับสนในการแก้ไขผลงาน เนื่องจากไม่มีข้อสรุปหรือทิศทางที่ชัดเจนว่าจะให้ผู้วิจัยปรับแก้ไปในทิศทางใด ดังนั้น เห็นว่าควรตั้งเป็นคณะที่ปรึกษาและร่วมอ่านผลงานตั้งแต่เริ่มต้นจนจัดทำเล่มสมบูรณ์ และให้คณะกรรมการทำข้อตกลงร่วมกันว่าจะให้คณะผู้วิจัยแก้ผลงานไปในทิศทางใด จะทำให้ไม่เกิดความสับสน ผู้วิจัยจะได้แก้ไขข้อมูลได้ง่ายขึ้น

นางสาวฐิตติยา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) ให้ความเห็นว่า เห็นด้วยกับนางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยผู้ที่จะร่วมเป็นทีมที่ปรึกษาอาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญจากแต่ละสำนัก หรือผู้มีประสบการณ์จาก ส.ป.ก.จังหวัด และในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เห็นควรเพิ่มนางสาวพรณิภา จันทรมณี นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ ร่วมในฐานะกรรมการอ่านงานวิจัยเล่มนี้

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ความเห็นว่า กลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดินอาจจะต้องปรับกระบวนการในการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการอ่านผลงาน เอกสารวิชาการ เอกสารปฏิรูปที่ดิน เอกสารวิจัย หากปรับแก้อาจปรับชื่อเป็น “ทีมที่ปรึกษา หรือ คณะที่ปรึกษา” และแต่งตั้งเมื่อเริ่มจัดทำข้อเสนอโครงการ

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ความเห็นว่า หากจะปรับแก้ ควรปรับให้ครอบคลุมหรือไม่ เนื่องจากคู่มือกระบวนการงานต้องมีคณะกรรมการอ่านและเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญตามที่กำหนดด้วย

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน (กรรมการและ เลขานุการฯ) ให้ความเห็นว่า ในกระบวนการยื่นข้อเสนอโครงการเข้าสู่คณะกรรมการวิชาการ มีหลายลักษณะ เช่น โครงการบางเรื่องเป็นงานเดี่ยว หรือโดยดูจากความสอดคล้องของเรื่องกับผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในเรื่องนั้น ๆ ในทีมที่ปรึกษาหากตั้งแล้วต้องไม่มีการตั้งคำถามในการนำเสนอผลงานในที่ประชุม หรือในบางกรณี ไม่ได้มีการนำเสนอแบบโครงสร้าง แต่เสนอผลงานแบบเล่มสมบูรณ์แล้วในลักษณะนี้อาจจะไม่ต้องตั้งที่ปรึกษา แต่ควรตั้งคณะกรรมการอ่านเพียงอย่างเดียวโดยผู้อ่านสามารถตั้งคำถามในกรณีนี้ได้ ดังนั้น หากมีการแต่งตั้ง เข้ามาเป็นทีมที่ปรึกษาและผู้อ่านผลงานแล้ว จะไม่มีสิทธิ์ที่จะตั้งคำถามในที่ประชุมเวลานำเสนอผลงาน

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ความเห็นว่า ในการตั้งชื่อ คณะกรรมการอ่านผลงาน ควรตั้งเป็นบุคคลเนื่องจากจะทำให้ไม่กระทบต่อการโอนย้ายของเจ้าหน้าที่

นางสาวฐิตียา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) สรุปในที่ประชุมโดยคณะกรรมการอ่านผลงานวิจัย ๓ ราย คือ ๑) นางอาทิตย์า พงษ์พรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ๒) นายกมล เรืองเดช นักวิชาการ ปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ และ ๓) นางสาวพรรณิภา จันทรมณี นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพร

มติที่ประชุม ที่ประชุมพิจารณา มีมติให้ผู้รับผิดชอบโครงการ คณะผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมเนื้อหาในรายงานฉบับสมบูรณ์ตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ และเห็นชอบ การแต่งตั้งคณะกรรมการ อ่านผลงาน จำนวน ๓ ราย ประกอบด้วย

๑. นางอาทิตย์า พงษ์พรหม	ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน ในเขตปฏิรูปที่ดิน สำนักพัฒนาและถ่ายทอด เทคโนโลยี
๒. นายกมล เรืองเดช	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ สำนักบริหารกองทุน
๓. นางสาวพรรณิภา จันทรมณี	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ ส.ป.ก.ชุมพร

เรื่องที่ ๔.๒ ข้อเสนอโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อโฉนด เพื่อการเกษตร

นางสาวฐิตียา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) เสนอต่อที่ประชุมว่า การนำเสนอเรื่องดังกล่าวเป็นการนำเสนอข้อเสนอโครงการ ใหม่ โดยหัวหน้าโครงการคือนางสาวพุทธิดา พิมพา นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ และแนะนำคณะผู้วิจัย ร่วม จำนวน ๔ ราย รายละเอียดข้อเสนอโครงการตามที่หัวหน้าโครงการนำเสนอต่อไป

นางสาวพุทธิดา พิมพา นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ (ผู้วิจัย) หัวหน้าโครงการ นำเสนอข้อเสนอโครงการฯ ดังนี้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยรัฐบาลนายกรัฐมนตรี (นายเศรษฐา ทวีสิน) ได้มี การแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ในวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๖๖ รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการปรับปรุงระบบ

การถือครองที่ดิน ให้ประชาชนมีสิทธิในที่ดิน มีชีวิตที่มั่นคง โดยพิจารณาเอกสารสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นโฉนดเพื่อการเกษตร เพื่อต่อยอดในการเข้าถึงแหล่งทุน เพื่อนำมาพัฒนาที่ดินสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การเปลี่ยนแปลงนี้สอดคล้องกับนโยบายตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๖ ซึ่งเน้นการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๖) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น (ร้อยเอก ธรรมนัส พรหมเผ่า) ได้มอบหมายให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยการสร้างและขยายโอกาสให้เกษตรกรมีสิทธิในที่ดิน นำมาสู่การปรับปรุงหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.๔-๐๑) ไปสู่โฉนดเพื่อการเกษตร ซึ่งพัฒนาสิทธิให้เกษตรกรสามารถโอนสิทธิไปยังเกษตรกรอื่นที่มีคุณสมบัติตามกำหนด และยกระดับมูลค่าที่ดินและสินทรัพย์ โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมการสร้างสินทรัพย์บนดินโดยการปลูกไม้มีค่า (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, ๒๕๖๖) ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ยังได้รับการสานต่อโดย นางนฤมล ภิญโญสินวัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์คนปัจจุบัน ที่เน้นการพัฒนาอาชีพเกษตรกรและการสร้างความมั่นคงในชีวิตของเกษตรกร โดยการเปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถใช้ที่ดินเป็นหลักทรัพย์ในการกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนต่าง ๆ ได้ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, ๒๕๖๗)

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่สำคัญในการปรับปรุงสิทธิและการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร รวมถึงการจัดสรรที่ดินให้เกษตรกรนำไปใช้ทำกิน ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๔ โดยรัฐนำที่ดินของรัฐ หรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากผู้ถือครองที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามกฎหมาย มาแจกจ่ายให้เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินไม่เพียงพอ เพื่อให้เกษตรกรเหล่านี้มีโอกาสในการประกอบอาชีพอย่างมั่นคง ทั้งนี้ รัฐยังสนับสนุนด้านอาชีพ การพัฒนาทรัพยากร การผลิต และการจำหน่ายสินค้าเกษตร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ จนถึงปัจจุบัน ส.ป.ก. สามารถจัดสรรที่ดินให้เกษตรกรไปแล้วกว่า ๒.๙ ล้านราย ครอบคลุมพื้นที่กว่า ๓๖.๕ ล้านไร่

จากข้อมูลการสำรวจข้อมูลเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินปี ๒๕๖๖ พบว่าในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดิน มีเกษตรกรที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมากถึง ๑ ใน ๓ ของทั้งหมด และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่อัตราการเกิดและจำนวนประชากรในวัยทำงานกลับลดลง ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากไม่มีทายาทสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ ส.ป.ก. ตรวจสอบพบว่า มีเกษตรกรถึงแก่กรรมแล้วกว่า ๒๐๕,๙๓๐ ราย ครอบคลุมที่ดิน ๓ ล้านไร่ ซึ่งต้องใช้เงินกองทุนการปฏิรูปที่ดินในการติดตามและจัดการถึง ๒๒.๔๖ ล้านบาท เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดที่ดินทิ้งร้าง การเพิ่มสิทธิในที่ดินของเกษตรกร "โฉนดเพื่อการเกษตร" จึงเป็นการเพิ่มสิทธิการถือครองที่มีมูลค่าสิทธิที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้เกษตรกร ทั้งในด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การวางแผนสืบทอดมรดก และการสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่กลับเข้าสู่ภาคการเกษตร แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาด้านการถือครองที่ดิน ต่อเนื่องจากการปรับปรุงหลักเกณฑ์การโอนสิทธิจากทายาทสู่เครือญาติ ตามระเบียบคณะกรรมการการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปก.) พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อให้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินยังคงเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรและคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ

เพื่อให้การดำเนินนโยบายโฉนดเพื่อการเกษตรสามารถยกระดับสิทธิและเพิ่มมูลค่าที่ดินและสินทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ ความคาดหวังของเกษตรกรที่มีต่อโฉนดเพื่อการเกษตร ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากที่ดินเหล่านี้และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว ความคาดหวังที่สำคัญของเกษตรกรอาจจะรวมถึง ความคาดหวังในเรื่องของการเพิ่มความมั่นคงทางการเงิน การเพิ่มมูลค่า

ของที่ดิน การใช้ที่ดินเป็นหลักทรัพย์ในการขอสินเชื่อ หรือแม้กระทั่งการใช้ที่ดินเพื่อพัฒนากิจกรรมทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การศึกษาความคาดหวังนี้จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าใจถึงความต้องการและความคาดหวังของเกษตรกรได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนานโยบายที่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังเหล่านี้ได้จริง การนำผลการศึกษาไปใช้ในการออกแบบนโยบายจะช่วยให้สามารถจัดทำกลยุทธ์ที่เหมาะสมในการสนับสนุนเกษตรกรในด้านต่างๆ เช่น การเข้าถึงแหล่งทุน การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน หรือการพัฒนาอาชีพเกษตรกร อีกทั้งยังสามารถช่วยลดข้อกังวลในเรื่องของการใช้ที่ดินในทางที่ผิดกฎหมาย หรือการปล่อยให้ที่ดินทิ้งร้าง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การทำความเข้าใจความคาดหวังของเกษตรกรไม่เพียงแต่ช่วยให้การออกแบบนโยบายมีความเหมาะสมและตอบโจทย์ แต่ยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรว่าพวกเขาจะได้รับประโยชน์จากการมีโฉนดเพื่อการเกษตรในลักษณะที่คุ้มค่าและยั่งยืน

โดยโครงการมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อการถือครองโฉนดเพื่อการเกษตร ๒) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อการถือครองโฉนดเพื่อการเกษตร และ ๓) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินกับข้อเท็จจริงในการดำเนินงานของ ส.ป.ก. และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา ส.ป.ก. นำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาเพื่อยกระดับโฉนดเพื่อการเกษตรให้ตอบสนองความต้องการของเกษตรกร ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ด้านเนื้อหา การศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อการถือครองโฉนดเพื่อการเกษตร ประกอบด้วยเนื้อหา ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่ได้รับโฉนดเพื่อการเกษตร ๒) ข้อมูลความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อการถือครองโฉนดเพื่อการเกษตร ๓) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้และความคาดหวังต่อการถือครองโฉนดเพื่อการเกษตร และ ๔) เปรียบเทียบความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินกับข้อเท็จจริงในการดำเนินงานของ ส.ป.ก.

ด้านพื้นที่ การศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อการถือครองโฉนดเพื่อการเกษตรรายจังหวัด ดำเนินการในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน ๑๓ จังหวัด ครอบคลุม ๔ ภาคของประเทศไทย ประกอบด้วย

๑. ภาคเหนือ จำนวน ๓ จังหวัด ได้แก่ พิจิตร โลก อุทัยธานี และอุตรดิตถ์
๒. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๖ จังหวัด ได้แก่ ยโสธร เลย หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ และอุดรธานี
๓. ภาคกลาง จำนวน ๒ จังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี และสระแก้ว
๔. ภาคใต้ จำนวน ๒ จังหวัด ได้แก่ นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี

การทบทวนวรรณกรรม

๑. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๑.๑ การกิจและการได้มาของที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

๑.๒ หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.๔-๐๑)

๒. การปรับเปลี่ยน ส.ป.ก.๔-๐๑ เป็น โฉนดเพื่อการเกษตร

๓. ประโยชน์ของการมีเอกสารสิทธิ/สิทธิการถือครองที่ดิน

๔. ทฤษฎีความคาดหวัง

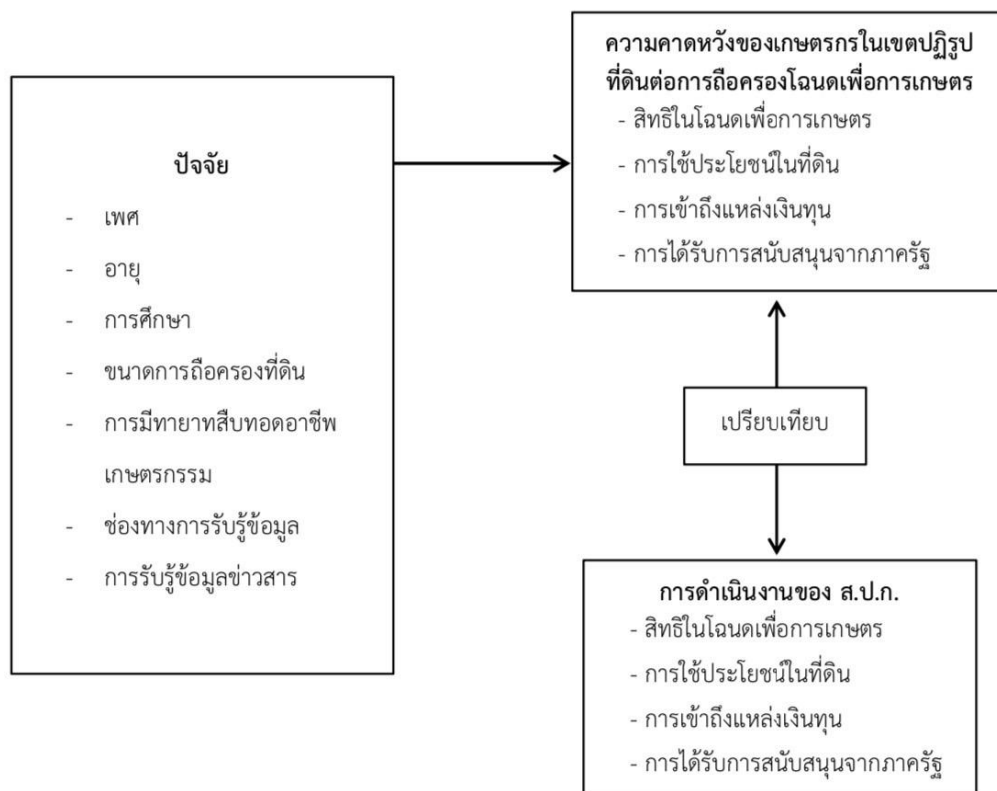
๔.๑ ความหมายและแนวคิดของความคาดหวัง

๔.๒ ปัจจัยที่กำหนดความคาดหวัง

๕. การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis)

๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของโครงการวิจัย คือ เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ได้รับโฉนดเพื่อการเกษตร ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๒๔๘,๘๕๕ ราย (ข้อมูลจากฐานข้อมูล ALRO Land ส.ป.ก. ณ วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๘) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๕๐๐ ราย โดยคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Taro Yamane (Yamane, ๑๙๗๓) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ ๕ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๓๙๙.๕๒๔๒ รายหรือประมาณ ๔๐๐ ราย และเพื่อการสูญเสียของแบบสอบถามสำรองไว้ จำนวน ๑๐๐ ราย (ร้อยละ ๒๕ ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด) รวมเป็นขนาดตัวอย่างจำนวน ๕๐๐ ราย โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นรายภาค กำหนดจำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภาคตามสัดส่วนของประชากร ดังนี้

ภาค	ประชากร (ราย)	สัดส่วนประชากรรายภาค (%)	จำนวนเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างรายภาค (ราย)
รวมทั้งสิ้น	๒๔๘,๘๕๕	๑๐๐	๕๐๐
เหนือ	๔๙,๔๙๘	๒๐	๑๐๐
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๓๒,๓๓๘	๕๓	๒๖๕
กลาง	๓๕,๖๙๕	๑๔	๗๐
ใต้	๓๑,๓๒๔	๑๓	๖๕

๒. การเลือกพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน การเลือกจังหวัดที่เป็นพื้นที่ศึกษาใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ประกอบด้วย การแบ่งกลุ่มจังหวัดเป็นรายภาค กำหนดคุณสมบัติของจังหวัดที่จะสุ่มเพื่อเลือกพื้นที่เป้าหมายในแต่ละภาคแบบเจาะจง คือคัดเลือกพื้นที่จากจังหวัดที่มีผลการดำเนินการมอบโฉนดเพื่อการเกษตรได้ตามเป้าหมาย และคัดเลือกจังหวัดที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างในแต่ละภาค

ด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนจำนวนจังหวัดในแต่ละภาคตามสัดส่วนของกลุ่มเป้าหมาย รวมจังหวัดพื้นที่เป้าหมายทั้งสิ้น ๑๓ จังหวัด แบ่งเป็น

ภาคเหนือ จำนวน ๓ จังหวัด ได้แก่ พิจิตร โลก อุทัยธานี และอุตรดิตถ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๖ จังหวัด ได้แก่ ยโสธร เลย หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ และอุดรธานี

ภาคกลาง จำนวน ๒ จังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี และสระแก้ว

ภาคใต้ จำนวน ๒ จังหวัด ได้แก่ นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ รายงานผลการศึกษาดัง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การปรับเปลี่ยน ส.ป.ก.๔-๐๑ เป็น โฉนดเพื่อการเกษตร ประโยชน์ของการมีเอกสารสิทธิ/สิทธิการถือครอง ทฤษฎีความคาดหวัง และการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis)

๓.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (close-ended questionnaire) และปลายเปิด (open-ended questionnaire) โดยมีการทดสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของคำถามด้วยการทดลองเก็บข้อมูลกับเกษตรกรผู้ได้รับโฉนดเพื่อการเกษตร จำนวน ๓๐ ราย

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๒) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ดังนี้

๒.๑ การวิเคราะห์ระดับความคาดหวังที่มีผลต่อการถือครองโฉนดที่ดินเพื่อการเกษตร โดยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Rating Scales) ๕ ระดับ

๒.๒ การวิเคราะห์ปัจจัยด้านบุคคล ที่มีผลต่อความคาดหวังการถือครองโฉนดที่ดินเพื่อการเกษตร โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ Independent Sample t-test ทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่างประชากร ๒ ชุดและใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อทดสอบค่าเฉลี่ยระหว่างประชากรที่มีมากกว่า ๒ ชุด

แผนการดำเนินงานและงบประมาณ

แผนการดำเนินงาน ตั้งแต่ ธันวาคม ๒๕๖๗ – กันยายน ๒๕๖๘ (ระยะเวลา ๑๐ เดือน)

การดำเนินงาน/กิจกรรม	๒๕๖๗			๒๕๖๘								
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
๑. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง												
๒. รวบรวมข้อมูลและจัดทำร่างข้อเสนอโครงการ												
๓. นำเสนอข้อเสนอโครงการและออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล												
๔. วางแผนและลงพื้นที่เก็บข้อมูล												
๕. รวบรวมและบันทึกข้อมูล												
๖. วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา												
๗. จัดทำ (ร่าง) รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์												
๘. นำเสนอและจัดทำเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์												

งบประมาณ

ลำดับ	รายการ	จำนวนเงิน (บาท)
๑	ค่าเบี้ยเลี้ยง ๗ คน X ๕ วัน X ๘ ครั้ง X ๒๔๐ บาท/คน/วัน	๖๗,๒๐๐
๒	ค่าที่พัก ๗ คน X ๔ คืน X ๘ ครั้ง X ๘๐๐ บาท/คน/คืน	๑๗๙,๒๐๐
๓	ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ๔๐ วัน วันละ ๑,๕๐๐ บาท	๖๐,๐๐๐
๔	ค่าพาหนะ (แท็กซี่)	๓๓,๖๐๐
๕	ค่าวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ	๓,๐๐๐
	รวม	๓๔๓,๐๐๐
ทุกรายการสามารถฉีกจ่ายได้		

นางสาวฐิตียา พาณิชนเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) เสนอที่ประชุมเพื่อพิจารณาอนุมัติให้คณะผู้วิจัยดำเนินโครงการ เรื่อง การศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่ออนาคตเพื่อการเกษตร โดยใช้วงเงินงบประมาณ ในการวิจัย จำนวน ๓๔๓,๐๐๐ บาท (สามแสนสี่หมื่นสามพันบาทถ้วน)

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน (กรรมการและเลขานุการฯ) ให้ความเห็นว่า เนื่องจากการนำเสนอข้อเสนอโครงการใหม่ อยากให้คณะกรรมการพิจารณา เสนอรายชื่อที่ปรึกษาในการอ่านและช่วยให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ให้กับคณะผู้วิจัย เนื่องจากทางฝ่ายเลขานุการ ยังไม่ได้ระบุดูคณะกรรมการที่เป็นที่ปรึกษาในหัวข้อดังกล่าว และขอเชิญชวนให้ทุกสำนักที่อยากทำงานวิจัย ได้ส่งข้อเสนอโครงการมายังสำนักวิชาการและแผนงาน เพื่อเป็นผู้ให้คำแนะนำและประสานงานให้กับผู้เสนอ ข้อเสนอโครงการ การทำผลงานวิชาการส่วนหนึ่งเพื่อรองรับงานสำคัญต่าง ๆ ตามนโยบายและเป็นข้อมูล สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ รวมถึงผลงานทางด้านวิชาการมีความเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกบุคลากร ในระดับความเชี่ยวชาญจึงอยากให้บุคลากรมีโอกาสในการพัฒนาผลงานทางด้านวิชาการ ซึ่งแต่เดิมผลงาน ทางด้านวิชาการเป็นส่วนหนึ่งในการคัดเลือกบุคลากรในระดับดังกล่าว และอยากสอบถามกองการเจ้าหน้าที่ว่า ปัจจุบันยังมีระเบียบข้อบังคับนี้อยู่หรือไม่อย่างไร

นางอติกานต์ หัวใจแก้ว ผู้อำนวยการกลุ่มยุทธศาสตร์และวิชาการด้านการบริหารงาน บุคคล (แทนผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่) ได้ชี้แจงว่า ปัจจุบันการสมัครตำแหน่งระดับเชี่ยวชาญ ในข้อกำหนดของ ก.พ. ที่ออกใหม่ในปี ๒๕๖๔ โดยข้อกำหนดไม่ได้ระบุข้อกำหนดเกี่ยวกับผลงานตามที่ ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงานได้กล่าวถึง และตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งหากผู้สมัครมีคุณสมบัติตามที่ กำหนดก็สามารถสมัครได้ ซึ่งทั้งนี้ผลงานที่ยื่นจะมีการพิจารณาโดยผู้มีอำนาจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ และได้มีข้อกำหนดว่าผู้ที่สมัครจะต้องเป็นผู้ที่เคยอ่านผลงานทางวิชาการมาก่อน

นายสุรชัย ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ข้อคิดเห็นว่า เกี่ยวกับ ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ การเลือกจังหวัดที่ศึกษา มีการเลือกจังหวัดที่ใกล้เคียงกันมากเกินไป อยากให้แยก พื้นที่ออกจากกัน โดยการดูบริบทพื้นที่เป็นหลัก โดยการเลือกจังหวัดควรเลือกจังหวัดที่ห่างไกลกันมากกว่านี้

เพราะว่าจะได้ข้อมูลบริบทของจังหวัดหรือปัญหาของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน หากทำได้ยากให้กำหนดพื้นที่จังหวัดที่จะศึกษาใหม่

นายกมล เรืองเดช นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ ให้ความเห็นว่า ประการแรกขอชื่นชมคณะผู้วิจัยที่เลือกศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เพราะเรื่องนี้กำลังเป็นที่สนใจและเป็นเรื่องของนโยบายสำคัญในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องโฉนดเพื่อการเกษตร หากมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว ได้รับผลลัพธ์เป็นอย่างไร สามารถนำข้อมูลมาพัฒนาหรือแก้ปัญหาได้อย่างไร ในส่วนของข้อมูลที่อยากได้ไปตรวจทานข้อมูลให้ชัดเจนอีกครั้ง ในหัวข้อที่ ๗.๒ การปรับเปลี่ยนเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.๔-๐๑ เป็นโฉนดเพื่อการเกษตร (ในหัวข้อบทวนวรรณกรรม) ควรแยกประเด็นออกเป็นหัวข้อย่อยให้ชัดเจน ได้แก่ หลักการและเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นโฉนดเพื่อการเกษตร กระบวนการหรือวิธีการ และตามด้วยสิทธิหรือประโยชน์ที่ได้จากโฉนดเพื่อการเกษตร รวมถึงผลการดำเนินงานหรือความคืบหน้า โดยข้อมูลมีแล้วในข้อเสนอโครงการซึ่งอยากให้แยกเป็นหัวข้อย่อยให้ชัดเจนมากขึ้น เหมือนกับหัวข้อย่อย ๗.๑ โดยเฉพาะเรื่องสิทธิประโยชน์จากโฉนดเพื่อการเกษตรเป็นส่วนสำคัญเพื่อตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ในการเปรียบเทียบความคาดหวังกับสิ่งที่เป็นอย่างจริงที่เป็นสิทธิประโยชน์จากโฉนดเพื่อการเกษตร ประเด็นถัดมาคือ หัวข้อที่ ๗.๔.๑ นิยามความหมายและแนวคิดของความคาดหวัง ที่ได้มีการทบทวนจากการศึกษาของนักวิจัยหลายท่าน อยากให้ทีมผู้วิจัยได้สรุปถึงนิยามหรือความหมายในส่วนมุมมองของทีมผู้วิจัยเองมองว่าควรให้นิยามความหมายแนวคิดความคาดหวังว่าอย่างไร

และในส่วนข้อมูลข้อที่ ๗.๕ การใช้แนวคิดการวิเคราะห์ช่องว่างทางกลยุทธ์ (Gap Analysis) ขอชื่นชมในส่วนนี้ที่เลือกแนวคิดนี้มาศึกษาวิจัย นับว่าเลือกการวิเคราะห์ที่ตรงจุดแล้ว ที่นำมาเปรียบเทียบให้เห็นว่าความคาดหวังกับสิ่งที่เป็นอย่างจริงเป็นอย่างไร สามารถนำมาซึ่งการพัฒนาหรือประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับอย่างไร และในส่วนของการออกแบบการวิจัยข้อมูลที่ทำมามีความชัดเจนในส่วนของการวิธีการแล้วว่าจะเป็นอย่างไร แต่มีประเด็นในส่วนของตัวเองแปรต้นหรือปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ นอกจาก เพศ อายุ การศึกษา และอื่น ๆ ปัจจัยด้านรายได้เป็นอีกตัวแปรย่อยหนึ่งที่จะเป็นตัวแปรต้นซึ่งสามารถนำมาจัดกลุ่มเกษตรกรได้ เช่น กลุ่มรายได้น้อย รายได้ปานกลาง และรายได้มากมีผลต่อความคาดหวังของเกษตรกรอย่างไร เพราะข้อมูลส่วนนี้นับว่ามีความจำเป็นอย่างมากซึ่งจะเป็นข้อมูลการเปรียบเทียบเรื่องรายได้ของแต่ละกลุ่มได้ และในส่วนของการเกี่ยวกับนิยามศัพท์ ควรจะเพิ่มนิยามของคำว่า หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินหรือเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.๔-๐๑ เพื่อให้เห็นความแตกต่างกับโฉนดเพื่อการเกษตรว่ามีข้อดีหรือข้อด้อยต่างกันอย่างไร และในประเด็นการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาเห็นด้วยกับท่านรองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) เกี่ยวกับประเด็นการเลือกพื้นที่จังหวัด เนื่องจากว่าบางจังหวัดมีความใกล้เคียงกัน ซึ่งหากว่าสามารถหาจังหวัดที่มีความแตกต่างกัน และเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดตามการศึกษาควรที่จะเลือกพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน ในเรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นไปตามที่ผู้วิจัยกำหนดถูกต้องแล้ว และในส่วนแผนการดำเนินงานที่นำเสนอมาหากมีการดำเนินงานทันตามกำหนดก็สามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่หากไม่ปฏิบัติตามแผนคณะผู้วิจัยสามารถวางแผนหรือปรับแผนได้เพื่อให้ตรงตามการปฏิบัติจริง สุดท้ายในส่วนของการอ้างอิงให้ทบทวนงานวิจัยของคุณอาทิตยา พองพรหม เนื่องจากมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้

นางสาวธัญญา ปิยนิธิภัทร ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ (แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย) ให้ข้อสังเกต ในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลและการนำไปอ้างอิงที่ทำให้ไม่เกิดการตีความที่สับสน ในส่วนของความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาตรงที่กล่าวถึงในหน้าที่ ๒ ที่กล่าวถึงเรื่องโฉนดเพื่อการเกษตรว่า “ช่วยในการวางแผนการสืบทอดมรดก” การใช้ถ้อยคำนี้อาจมีประเด็นในทางกฎหมาย เนื่องจากการกล่าวถึงระเบียบของ ส.ป.ก. ที่มีการรองรับการสืบทอดทางมรดกของโฉนดเพื่อการเกษตร แต่ในขณะที่ หน้าที่ ๕ ได้กล่าวถึงสิทธิการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินเท่านั้น ที่ดินยังคงเป็นสิทธิของ ส.ป.ก. ซึ่งทำ

ให้ข้อความดังกล่าวขัดแย้งกัน โดยหากจะเขียนให้สอดคล้องกันควรใช้ถ้อยคำว่า “เกษตรกรสามารถวางแผนในการจัดการทรัพยากรดินและน้ำของเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม” เนื่องจากการปรับปรุงระเบียบใน ปี ๒๕๖๔ มีการรองรับเรื่องการจัดการทรัพยากรดิน น้ำซึ่งเป็นที่มาว่า ทำไมเกษตรกรได้รับการจัดให้เข้าทำประโยชน์สามารถที่จะสละสิทธิ์ให้กับคู่สมรส บุตร เครือญาติ เกษตรกรอื่นได้ และในส่วนถ้อยคำ “การทำโฉนดเพื่อการเกษตรเพื่อประโยชน์...ต่อเนื่องจากการปรับปรุงการโอนสิทธิจากทายาทสู่เครือญาติ” ควรใช้ถ้อยคำว่า “ต่อเนื่องจากการปรับปรุงหลักเกณฑ์การโอนสิทธิหรือการจัดที่ดินแทนที่ให้แก่เครือญาติ ทายาท หรือเกษตรกรอื่นตามระเบียบปี ๒๕๖๔” จะทำให้เนื้อหาครอบคลุมและไม่ขัดแย้งกับข้อกฎหมาย

สำหรับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อ ๕.๓ ให้ข้อสังเกตในการนำข้อเท็จจริงในการดำเนินงานของ ส.ป.ก. มาเปรียบเทียบกับความคาดหวังของเกษตรกร ในส่วนนี้ควรรวมข้อจำกัดในการดำเนินงานของ ส.ป.ก. เข้าไปในเนื้อหาข้อเท็จจริงของการดำเนินงานของ ส.ป.ก. ด้วยหรือไม่ เพื่อให้ผลการศึกษาจะทำให้ทราบว่า ความคาดหวังในปัจจุบัน ข้อเท็จจริงที่ไม่ไปถึงในจุดนั้น เกิดสืบเนื่องจากข้อจำกัดอะไร เพื่อที่จะทราบว่าข้อจำกัดนั้นสามารถที่จะแก้ไขได้หรือไม่ ด้วยวิธีการอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ เนื่องจากการมีความคาดหวังที่ได้จากการศึกษานำไปเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบาย

สำหรับการทบทวนวรรณกรรม ข้อ ๗.๑ และ ๗.๒ ที่กล่าวถึง สิทธิในการนำที่ดินตกทอดเป็นมรดกให้แก่คู่สมรสและลูกหลาน ควรเขียนให้ครอบคลุมว่า “สิทธิในการนำที่ดินตกทอดเป็นมรดกหรือจัดที่ดินแทนที่ให้แก่คู่สมรสและลูกหลาน...” เนื่องจากจะทำให้ครอบคลุมมากขึ้น ในหัวข้อที่ ๗.๒ การปรับเปลี่ยนเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. ๔-๐๑ เป็นโฉนดเพื่อการเกษตร ตรงย่อหน้าที ๒ “ส.ป.ก. ได้ขับเคลื่อนนโยบายโฉนดเพื่อการเกษตรโดยการปรับปรุงแก้ไขระเบียบ คปก. ที่ใช้ปัจจุบัน จำนวน ๓ ฉบับ (ไม่ใช่ในวงเล็บ ๑) ๒) ๓) ๔) ๕) และ ๖) ที่กล่าวถึง แต่เป็น ๓ ฉบับที่หมายถึงฉบับที่ ๑ ระเบียบ คปก. ว่าด้วยการคัดเลือกและจัดที่ดินปี ๒๕๖๔ ฉบับที่ ๒ ว่าด้วยระเบียบ คปก. ว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ปี ๒๕๓๕ และฉบับที่ ๓ ระเบียบ คปก. ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการเงื่อนไขและการให้กู้ยืมเงินกองทุนปี ๒๕๕๔ ซึ่ง ๓ ฉบับนี้เป็นส่วนที่สอดคล้องกับหัวข้อที่ศึกษา

และควรแก้ไขรายละเอียดในหน้าที่ ๕ ในส่วนสาระสำคัญในเรื่องโฉนดเพื่อการเกษตร ข้อที่ ๑ ที่กล่าวว่า เป็นหนังสือสำคัญแสดงสิทธิ ซึ่งอาจทำให้เข้าใจว่าคล้ายกับหนังสือสำคัญตามประมวลกฎหมายที่ดิน โดยความจริงแล้วยังไม่ใช่ในลักษณะที่กล่าวถึง โดยควรใช้เป็นถ้อยคำว่า “หนังสือแสดงสิทธิที่ ส.ป.ก. ออกให้แก่เกษตรกรที่ได้รับการจัดให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน” ซึ่งจะสอดคล้องกับระเบียบและข้อที่ ๒ ที่ได้กล่าวถึงเพียงสิทธิการเข้าทำประโยชน์และ ส.ป.ก. ยังเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์

ในส่วนข้อที่ ๔ เรื่องกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับสิทธิตามนโยบาย เกษตรกรผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินหรือได้รับเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.๔-๐๑ ซึ่งตามระเบียบจะครอบคลุมถึงเกษตรกรที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์แต่ยังไม่ได้เอกสาร ส.ป.ก.๔-๐๑ ด้วย ซึ่งอยากให้ปรับให้สอดคล้องกันกับระเบียบ และย่อหน้าที่กล่าวถึง มติ คปก. ครั้งที่ ๕/๒๕๖๖ ที่มีการแต่งตั้งอนุกรรมการฯ ๑ คณะ เรียกว่า คณะอนุกรรมการพิจารณาปรับปรุงกฎหมายและระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อปรับปรุงสิทธิการถือครองที่ดิน ส.ป.ก. ซึ่งมีเพียงคณะเดียว โดยอีก ๒ คณะเป็นการแต่งตั้งตามมติ ส.ป.ก. ไม่ได้แต่งตั้งตามมติ คปก. และในส่วนของมติครั้งที่ ๗/๒๕๖๖ ที่เป็นส่วนของมติที่เห็นชอบ ๓ ฉบับ ข้อ ๑ ส่วนท้าย ให้ตัด พ.ศ. ๒๕๖๔ ออก เพราะฉบับที่ออกตามมติคือ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๖ และในหน้าถัดไปให้ตัด พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๐ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๖๔ ออก เพราะวาระปีที่ถูกแก้ไข

ในมติครั้งนี้ คือ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๖๖ และตัดคำว่า ฉบับรวมออก ในส่วนข้อที่ ๓ ตัด พ.ศ. ๒๕๕๔ แก้ไขเพิ่มเติมออก เพราะวาระระเบียบที่ออกคือฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๗ และย่อหน้าถัดไป ที่กล่าวถึง ระเบียบ คปก. ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๖ ควรตัดออก เนื่องจากได้กล่าวถึงไปแล้วในวงเล็บ ๑)

สำหรับหัวข้อ ๗.๓ ประโยชน์ของการมีเอกสารสิทธิ/สิทธิการถือครอง ที่ได้มีการทบทวนบทความในประเด็นเกี่ยวกับการออกโฉนดเกี่ยวกับที่ดินทั้งหมด อยากรให้เพิ่มการทบทวนถึงคนที่ได้รับสิทธิในที่ดินของรัฐ เนื่องจากการนำโฉนดที่ดินมาเปรียบเทียบกับโฉนดเพื่อการเกษตร ซึ่งมีความแตกต่างในลักษณะบางอย่างที่มีนัยสำคัญ เนื่องจากที่ดินที่ ส.ป.ก. จัดเป็นที่ดินของรัฐ ในการทบทวนการเปรียบเทียบที่ดินควรทบทวนที่ดินของรัฐด้วยกันที่อยู่ภายใต้หน่วยงานอื่น และที่ดินของเอกชนเพื่อให้เห็นมุมมองของความแตกต่างของที่ดิน เมื่อเทียบที่ดินของรัฐด้วยกัน มีจุดแข็ง จุดอ่อนแตกต่างกันอย่างไร และมีความใกล้เคียงกับที่ดินที่เป็นเอกชนอย่างไร เพื่อให้ทราบถึงสถานะในการจัดการที่ดินว่าควรพัฒนาหรือปรับปรุงอย่างไรให้ดีขึ้นหรือปรับให้ยืดหยุ่นอย่างไรตามกฎหมายที่มีอยู่

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ได้ซักถาม นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ (แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย) หน้าที่ ๕ ข้อที่ ๕ การใช้ประโยชน์ที่ดินยังคงใช้ประโยชน์เพื่อประกอบเกษตรกรรมเท่านั้น” ถูกต้องหรือไม่ หรือควรมีการปรับแก้อย่างไร

นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ (แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย) ได้ชี้แจงว่า ถ้อยคำดังกล่าวถูกต้องแล้ว เนื่องจากยังอยู่ภายใต้การจัดที่ดินตามระเบียบคัดเลือกและจัดที่ดินซึ่งเป็นการจัดที่ดินโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๓๐ วรรค ๑ เป็นที่ดินเพื่อเกษตรกรรมยังไม่ใช่เรื่องการจัดที่ดินเพื่อสนับสนุนที่เกี่ยวข้องตามมาตรา ๓๐ วรรค ๕

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน ได้ซักถาม นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ (แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย) ถ้อยคำที่เขียนว่า การวางแผนสืบทอดมรดกอาจไม่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายแต่อาจจะเกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่แท้จริงที่ได้พบเจอ เช่น คนที่ถือที่ดิน ส.ป.ก. อยู่ มีทายาทหรือไม่ ในถ้อยคำดังกล่าว อาจหมายถึงเรื่องของทายาทว่ามีหรือไม่ มีทายาท คนที่ถือครองที่ดินอยู่ควรทำอย่างไรต่อไป แต่เห็นด้วยในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน หนี้สิน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เพิ่มเข้าไปในเนื้อหาด้วย สำหรับผู้ที่มีทายาทไม่มีปัญหาการสืบทอด แต่ในกรณีที่ไม่มีทายาทควรต้องทำอย่างไรในอนาคต หรือหากมีเครือญาติแล้วยังคงจัดการได้หรือไม่ หรือหากยังจัดการไม่ได้ จะจัดการทรัพย์สิน หนี้สิน นั้นต่ออย่างไร

นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ (แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย) ให้ข้อเสนอแนะว่า ในส่วนของถ้อยคำดังกล่าว สามารถทำให้เข้าใจได้ง่ายในการสืบทอดมรดก เพียงแต่ว่าที่ได้ให้ข้อคิดเห็นอาจจะเป็นประเด็นสำหรับนักกฎหมายที่มาอ่านผลงานวิจัยนี้ โดยหากจะเขียนให้เข้าใจง่ายขึ้น อาจจะเขียนว่า “การวางแผนสละสิทธิในที่ดินให้แก่ทายาทเพื่อรองรับการจัดการทรัพย์สิน หนี้สินของเกษตรกร” และในความเป็นจริงระเบียบที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน หนี้สิน มีการรองรับทั้งในกรณีที่เกษตรกรไม่มีคู่สมรส บุตร หรือมีแต่ไม่ประสงค์จะรับ จะให้เกษตรกรอื่นได้รับการจัดที่ดินแทนที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพย์สินและหนี้สินของเกษตรกรรายนั้นด้วย

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน (กรรมการและเลขานุการฯ) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า คณะผู้วิจัย ควรทบทวนเพิ่มเติมในส่วนของคนที่ได้รับ ส.ป.ก.๔-๐๑

ระหว่างคนที่มีความรู้ ทักษะ และไม่มีผู้ถือครองจะมีการบริหารจัดการอย่างไร ถึงแม้จะมีหรือไม่มีทายาทหรือเครือญาติ หากจะจัดการทรัพย์สิน หนี้สิน จะทำอย่างไร

นายนักปราชญ์ จักรโศก นิตกรชำนาญการพิเศษ ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะว่า หัวข้อการศึกษาเป็นประเด็นที่มีความท้าทาย และมีความกังวลโดยภาพรวมหากดำเนินการเสร็จแล้ว ผลที่ได้เป็นในเชิงบวก แต่เป็นเชิงลบกับนโยบายที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน หากผลออกมาตรงกันข้ามกับความคาดหวังตามที่นโยบายกำหนด ควรจะมีการวางแผนการรองรับหรือหาแนวทางที่จะต่อยอดตามความคาดหวังของเกษตรกรอย่างไร และเห็นด้วยกับข้อคิดเห็นของ นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมายและระเบียบ (ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักกฎหมาย) เกือบทุกประเด็น แต่มีข้อแนะนำที่ยากให้แก้ไขและเพิ่มเติมข้อมูลในหน้าที่ ๒ ข้อเสนอโครงการ ในวรรคที่ ๒ บรรทัดที่ ๓ ตอนท้ายควรปรับปรุงถ้อยคำ คำว่า “แจกจ่าย” เป็น “นำมาจัดให้เกษตรกร” ตามคำนิยามที่ถูกต้อง และหน้าที่ ๓ ของข้อเสนอโครงการ ส.ป.ก. มีการจัดตั้งจริง คือ ในวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๘ ซึ่งเป็นวันที่ พ.ร.บ. มีผลใช้บังคับ โดยวันที่ ๕ เป็นวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ข้อที่ ๗.๑ ๗.๒ ในหน้าที่ ๔ บรรทัดที่ ๓ สิทธิที่จะสร้างที่อยู่อาศัย ยุ่งฉาง ขุดบ่อ โดยในระเบียบจริง ๆ จะให้สร้างที่อยู่อาศัย ยุ่งฉาง โรงเรือน ตามสมควร แต่การขุดบ่อ ไม่เกินร้อยละ ๕ ในส่วนของมติคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่อ้างถึงในหน้าที่ ๕ ของข้อสรุปได้อ้างถึง ๓ มติ ควรแยกตามมติที่ปรากฏในรายงานการประชุมจะทำให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น และหากต้องการซื้อคณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการคณะทำงานที่ ส.ป.ก. ตั้งตามที่ต้องการ ควรไปดูคำสั่งแต่งตั้ง และเพิ่มเติมข้อมูลการเปรียบเทียบโฉนดที่ดินกับโฉนดเพื่อการเกษตรจากเอกสารที่ ส.ป.ก. ได้จัดทำไว้ ในการทบทวนข้อที่ ๗.๓ และขอให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการออกหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์กับโฉนดเพื่อการเกษตร คือ การจัดให้เข้าทำประโยชน์เหมือนกัน โดย ส.ป.ก.๔-๐๑ หรือโฉนดเพื่อการเกษตร อาจเรียกได้ว่าเป็นเพียงหลักฐานยืนยันคำสั่งอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ เป็นหลักฐานของสิทธิการเข้าทำประโยชน์ โดยการจัดทำโฉนดเพื่อการเกษตรเป็นไปเพื่อตอบสนองนโยบายเพื่อยกระดับ ส.ป.ก.๔-๐๑ ให้ใกล้เคียงกับโฉนดที่ดิน

นางเพ็ญพักตร์ บัวโรย นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ ให้ความเห็นว่าคุณคณะผู้วิจัยที่ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาที่น่าสนใจและทันสมัย แต่อยากให้มีการเพิ่มเติมและแก้ไขในส่วนวัตถุประสงค์ของการวิจัย อยากให้รวมวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ และ ๒ เข้าด้วยกัน และสิ่งที่เราได้จากการศึกษาคือ แนวทางในการนำไปพัฒนาหรือกำหนดนโยบาย จึงอยากให้เพิ่มเป็นวัตถุประสงค์อีก ๑ ข้อ

นางอาทิตยา พงพรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะว่า จากการอ่านรายละเอียดของข้อเสนอโครงการมีความกังวลในการศึกษาวิจัยนี้เรากำลังหาคำตอบให้ใคร และโจทย์หัวข้อวิจัยเรื่องนี้ได้มาอย่างไร และการตั้งโจทย์ในลักษณะนี้เป็นโจทย์ที่มีคำตอบอยู่แล้ว โดยทั่วไปมนุษย์ก็ต้องการสิทธิที่ดีที่สุด โจทย์การศึกษาดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของการประเมินการดำเนินงานของ ส.ป.ก. ว่า เมื่อมีการเปลี่ยน ส.ป.ก.๔-๐๑ ไปเป็นโฉนดเพื่อการเกษตรแล้ว ชาวบ้านได้ประโยชน์อะไร ในการกำหนดโจทย์เราต้องดูว่าคำตอบที่เราอยากได้จริงคืออะไร ซึ่งผลที่ได้ก็เพื่อที่จะนำมาสนับสนุนการทำงานของ ส.ป.ก. ที่จะปรับปรุงงานด้านอะไร หรือเพื่อปรับปรุงเอกสารโฉนดเพื่อการเกษตรยกระดับเพิ่มขึ้นอีกหรือไม่ ด้วยเหตุผลเหล่านี้จะนำไปสู่การตั้งกรอบแนวคิดในการวิจัยหรืออาจจะกลับไปทบทวนหัวข้อวิจัยใหม่หรือไม่

ในส่วนของการทบทวนเพิ่มเติมและกรอบแนวคิด การศึกษาที่ยึดตัวบุคคลมาใช้ในการศึกษา จะมีความยากตรงที่ความคิดของคนมีความคิดที่แตกต่างกัน มีระดับปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องต่างกัน ควรจะมีการทบทวนเพิ่มเติมในส่วนของทฤษฎีความคาดหวังที่เป็นทฤษฎีจริง ๆ ทฤษฎีความเสมอภาคความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow) ระบบการถือครองและ

สิทธิที่ดิน ทั้งที่เป็นทฤษฎี และเชิงหลักการ รวมถึงการทบทวนเจตนารมณ์เดิมของ ส.ป.ก. และทบทวนเกี่ยวกับนโยบายที่ดิน นโยบายโฉนดเพื่อการเกษตร การใช้ประโยชน์ที่ดิน สิทธิการถือครอง โดยใช้ Gap Analysis มาปรับใช้ในการศึกษาตามที่เสนอไว้ และควรหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน สิทธิที่ดิน ทั้งของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ได้ หลังจากที่ได้ข้อมูลในส่วนนี้ก็สามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยให้ชัดเจนขึ้น กำหนดเป็นหมวด ๆ เช่น บุคคล (เพศ อายุ) นโยบายรัฐบาล การดำเนินงานของหน่วยงานใน ส.ป.ก. หรือเรื่องอื่น ๆ เช่น การสื่อสาร ช่องทางการรับรู้ข่าวสาร เป็นต้น ซึ่งมีทั้งสื่อและสารในการเผยแพร่นโยบาย สำหรับการใช้อุปกรณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถระบุเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ได้ เมื่อได้ข้อมูลแล้วมีการเปลี่ยนแปลงในเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์สามารถชี้แจงได้ในการรายงานความก้าวหน้าหรือการประชุมในคราวถัดไป และในส่วนของการออกแบบเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล ควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้วย

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ขอบคุณทุกท่านสำหรับการแนะนำและให้ความเห็นให้กับคณะผู้วิจัย เพื่อให้เกิดความกระจ่างและชัดเจนเพิ่มมากขึ้น

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน (กรรมการและเลขานุการฯ) ให้ความเห็นว่า เครื่องมือที่เลือกมาใช้ในงานวิจัย เป็นเครื่องมือเกี่ยวกับเชิงปริมาณและเชิงพรรณนา ในส่วนของเชิงอนุมานอยากให้มีการตั้งสมมติฐานในการศึกษาไว้ก่อนว่าจะทดสอบอะไร อย่างไร ซึ่งสามารถดูได้จากปัจจัยที่มี เนื่องจากการใช้เครื่องมือไม่ได้ใช้ในทุกประเด็น

นางสาวฐิติยา พาณิชนเวสสันดี ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) นำเสนอต่อที่ประชุม โดยได้ขอความอนุเคราะห์คณะกรรมการในส่วนของการแต่งตั้งทีมที่ปรึกษาและอ่านผลงานวิจัยในเรื่องนี้ โดยแต่งตั้งกรรมการจำนวน ๓ ท่าน ได้แก่ ๑) นางสาวอาภาพรณ พัฒนพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน ๒) นางเพ็ญพักตร์ บัวโรย นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ ๓) นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร นิติกรชำนาญการพิเศษ โดยกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษาและเป็นกรรมการอ่านผลงาน

มติที่ประชุม ที่ประชุมพิจารณา มีมติอนุมัติให้คณะผู้วิจัยดำเนินโครงการ เรื่อง การศึกษาความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อโฉนดเพื่อการเกษตร โดยใช้วงเงินงบประมาณในการวิจัยจำนวน ๓๔๓,๐๐๐ บาท (สามแสนสี่หมื่นสามพันบาทถ้วน) โดยคณะผู้วิจัยต้องดำเนินการปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาข้อเสนอโครงการตามที่คณะกรรมการให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ และเห็นชอบการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นที่ปรึกษาและอ่านผลงาน จำนวน ๓ ราย ประกอบด้วย

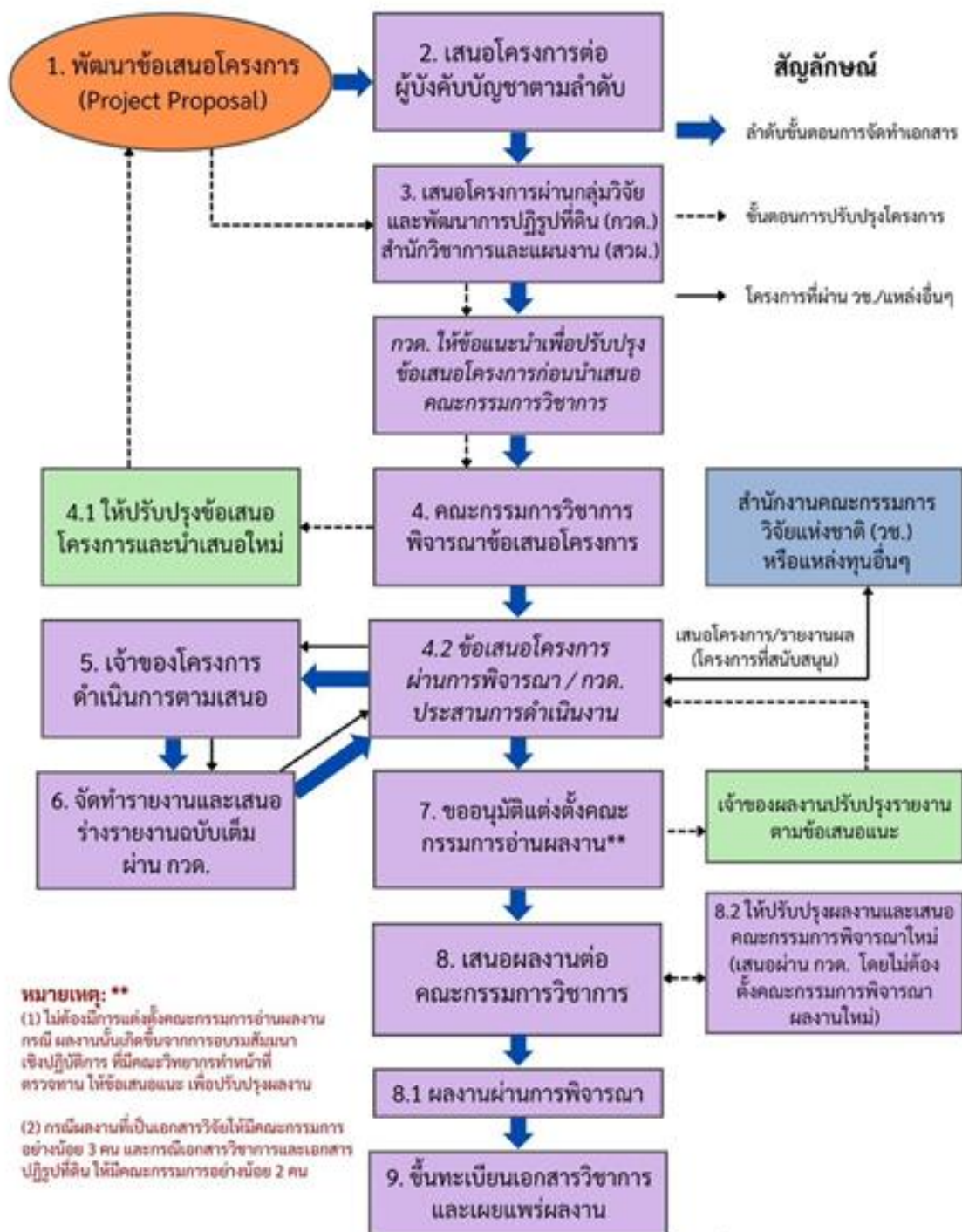
๑. นางสาวอาภาพรณ พัฒนพันธุ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน
สำนักวิชาการและแผนงาน
๒. นางเพ็ญพักตร์ บัวโรย	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการพิเศษ
สำนักจัดการปฏิรูปที่ดิน
๓. นางสาวอริฎา ปิยนิธิภัทร	นิติกรชำนาญการพิเศษ
สำนักกฎหมาย

เรื่องที่ ๔.๓ การปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำเอกสารวิชาการ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกร

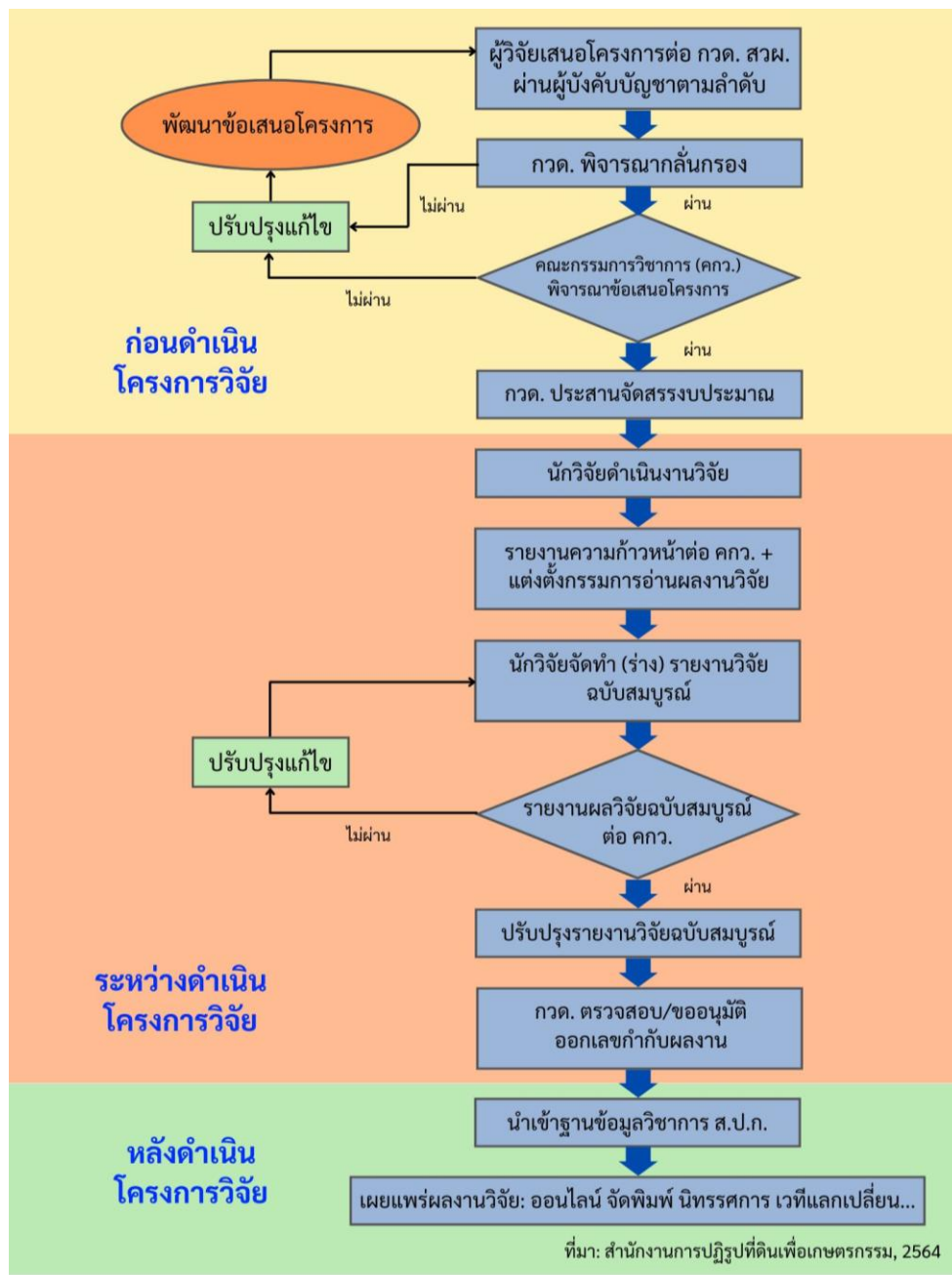
นางสาวฐิตียา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) นำเสนอเรื่องเพื่อพิจารณาทบทวน การปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำเอกสารวิชาการ ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร ดังนี้

จากเดิมที่เอกสารปฏิรูปที่ดิน ฉบับที่ ๔ คู่มือการจัดทำเอกสารวิชาการของ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (ส.ป.ก.) โดย นางอาทิตย์า พงษ์พรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ที่จัดทำขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการจัดทำเอกสารวิชาการให้เป็นไปในทิศทางและรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกันมากขึ้น ซึ่งพบปัญหาในขั้นตอนการพัฒนาข้อเสนอโครงการและขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน รวมถึงจำนวนคณะกรรมการอ่านผลงานในแต่ละประเภท และหลังจากที่ข้อเสนอโครงการผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการแล้ว จะได้นำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ เพื่อขอแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน และกล่าวถึงการขอทุนวิจัยภายนอก ในการเสนอโครงการเพื่อขอทุนภายนอกต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการวิชาการด้วย

ต่อมาในปี ๒๕๖๔ ได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ ๖๑๐ ขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร ๕ ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๗ (วาระแรก ๓ ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๖๕) โดย กลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กวด.) สำนักวิชาการและแผนงาน (สวผ.) ยังคงขั้นตอนของการพัฒนาข้อเสนอโครงการเป็นหลัก พร้อมหน้าที่ของฝ่ายเลขานุการ ในการจัดสรรงบประมาณของโครงการ และในส่วนที่มีข้อแตกต่าง คือ การรายงานความก้าวหน้า พร้อมอ่านผลงาน ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการรายงานฉบับสมบูรณ์นั้น แต่เดิมกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำเอกสารวิชาการ ของ ส.ป.ก. จะอ้างอิงจากเอกสารทั้ง ๒ ฉบับข้างต้น ควบคู่กันไปใน การดำเนินการจัดทำเอกสารวิชาการ

ที่มา: อาทิตยา พงษ์พรหม, 2555

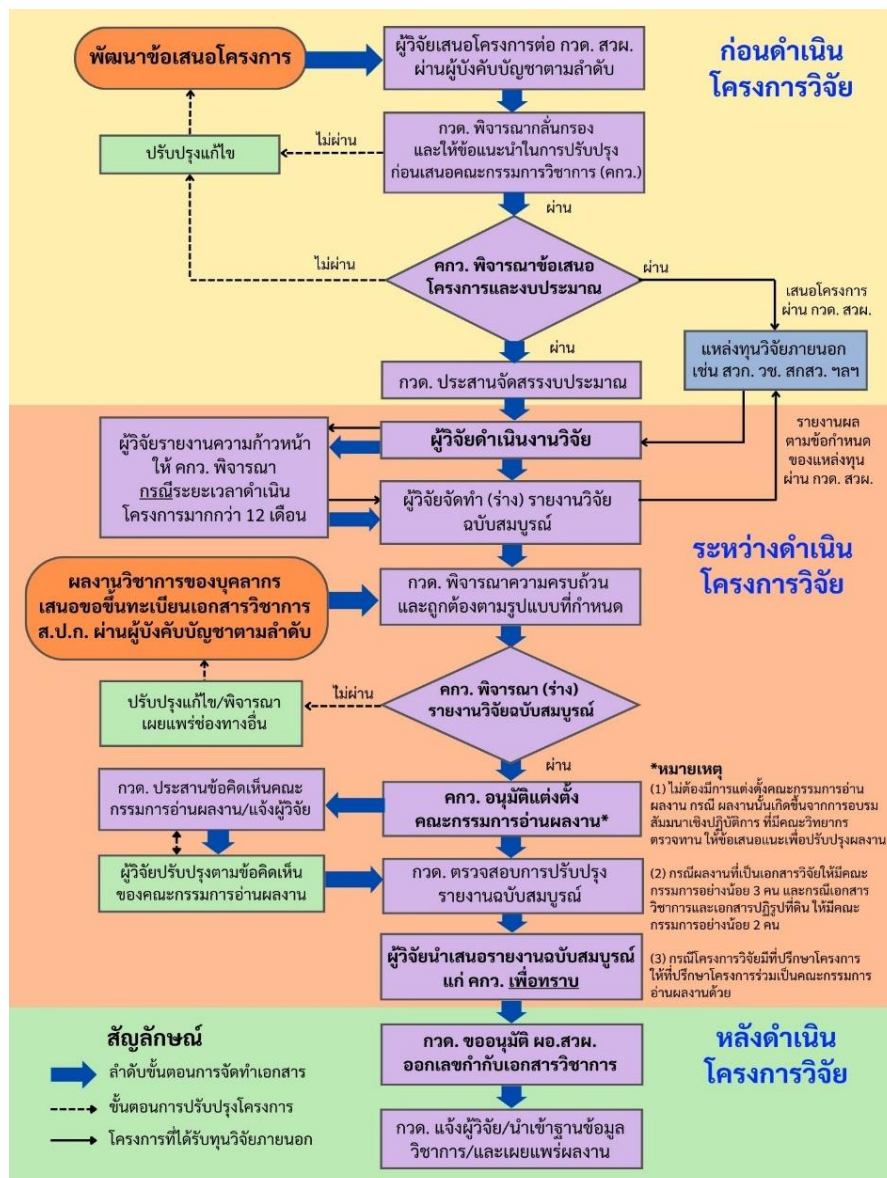
ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีประเด็นการแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงานกับคณะที่ปรึกษาโครงการ ไม่ใช่คณะเดียวกัน และอีกประเด็นคือ ข้อเสนอโครงการใหม่มีจำนวนลดน้อยลง เพราะเวลานักวิจัยของ ส.ป.ก. มีการจัดทำผลงานวิชาการแต่ไม่ได้เสนอโครงการผ่านที่ประชุมคณะกรรมการวิชาการ เพราะมีระยะเวลาการดำเนินโครงการที่จำกัด ที่จะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จในเวลาที่กำหนด ซึ่งมองว่าผลงานวิชาการที่แต่ละสำนักดำเนินการ ถ้ามีรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสม สามารถจัดทำเป็นเอกสารวิชาการได้ เห็นสมควรเข้ามาให้คณะกรรมการวิชาการพิจารณา เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นเอกสารวิชาการของ ส.ป.ก. ประเภทใดประเภทหนึ่งใน ๓ ประเภท จากเดิมเคยมีการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าว แต่ในกระบวนการไม่ได้กล่าวถึงจึงเป็นที่มาของการปรับปรุงขั้นตอนการได้มาซึ่งเอกสารวิชาการของ ส.ป.ก. ในส่วนของการรายงานความก้าวหน้า พบปัญหาการดำเนินโครงการไม่แล้วเสร็จทันระยะเวลาที่กำหนด จึงเป็นที่มาของประเด็นที่จะนำเสนอต่อคณะกรรมการวิชาการ ใน ๓ ประเด็น ได้แก่

๑. ที่มาของการจัดทำเอกสารวิชาการ แบ่งเป็น ๒ กรณี ได้แก่ ๑) การพัฒนาข้อเสนอโครงการ เพื่อให้คณะกรรมการวิชาการ (คกว.) พิจารณาก่อนการดำเนินการ และ ๒) การเสนอผลงานวิชาการ ที่ดำเนินการแล้วเสร็จผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อ คกว. พิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นเอกสารวิชาการ ในประเภทที่เหมาะสม โดยพิจารณาว่า รูปแบบเอกสารวิชาการมีความสอดคล้องกับรูปแบบที่กำหนด สามารถเผยแพร่ได้อย่างเหมาะสม และน่าเชื่อถือ

๒. การรายงานความก้าวหน้า เฉพาะกรณีที่โครงการวิจัยมีระยะเวลาดำเนินการมากกว่า ๑๒ เดือน ให้ดำเนินการรายงานความก้าวหน้า เพื่อจะได้มีการปรับแผนการดำเนินงาน

๓. การแต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน เมื่อผ่านการพิจารณา (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์และระบุหมายเหตุเพิ่มเติม (๓) กรณีโครงการวิจัยมีที่ปรึกษาโครงการ ให้ที่ปรึกษาโครงการร่วมเป็น คณะกรรมการอ่านผลงานด้วย จึงเสนอให้แต่งตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน และทีมที่ปรึกษาโครงการเป็นทีม เดียวกัน

๔. เพิ่มเติมรายละเอียด ได้แก่ การจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขอทุนจากแหล่งทุนวิจัย ภายนอก ให้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการวิชาการ โดยฝ่ายเลขานุการฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลข้อมูล ผลงานวิจัยขององค์กร ในส่วนที่ได้รับทุนจากหน่วยงานภายนอกด้วย

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ความเห็นว่า การปรับปรุงคู่มือนี้ได้ปรับจากคู่มือของผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน นางอาทิตยา พองพรหม เมื่อปี ๒๕๕๕ ซึ่งคณะกรรมการวิชาการโดยฝ่ายเลขานุการฯ เห็นว่าควรให้มีการปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ตามที่ได้เสนอ เพื่อให้เป็นปัจจุบันมากขึ้น

นางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ความเห็นว่า เห็นควรปรับปรุงกระบวนการตามที่ฝ่ายเลขานุการฯ ได้เสนอมาข้างต้น เห็นควรปรับปรุงกระบวนการหลัก ให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ และมีการแจ้งเวียนให้ทราบโดยทั่วกัน ส่วนประเด็นเรื่องการเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ ที่มีการเสนอเรื่องเข้ามาที่ คณะกรรมการวิชาการพิจารณาเสนอเข้ามาได้ แต่จะต้องให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการช่วยกลั่นกรองผลงานก่อน จากนั้นมีการแก้ไขปรับปรุงตามคณะกรรมการอ่านและนำเสนอต่อคณะกรรมการอีกครั้ง ซึ่งเจตนารมณ์เดิมของการตั้งคณะกรรมการอ่านผลงาน คือ ต้องการให้มีผู้ให้คำปรึกษา สำหรับช่วยนักวิจัยรุ่นใหม่ และขอให้ฝ่ายเลขฯ เพิ่มเติมข้อมูลตามมติของคณะกรรมการในครั้งนี้อยู่ในประเด็นการรวมที่ปรึกษาและกรรมการอ่านเป็นชุดเดียว

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) เห็นชอบตามที่ฝ่ายเลขฯ นำเสนอ และเห็นสมควรปรับปรุงตามที่นางอาทิตยา พองพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินให้ความเห็นข้างต้น

มติที่ประชุม ที่ประชุมพิจารณา เห็นชอบในการปรับปรุงทบทวนกระบวนการ และให้ปรับเนื้อหาในส่วนการแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาโครงการและคณะกรรมการอ่านผลงาน เป็นคณะเดียวกัน ให้สอดคล้องกับมติที่ประชุมในครั้งนี้อย่างเต็มที่

ระเบียบวาระที่ ๕ เรื่องอื่น ๆ

การจัดทำขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัยของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

นางสาวฐิตียา พาณิชเวชสันติ ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน (กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการฯ) นำเสนอเรื่องการจัดทำขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัยของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ดังนี้

การจัดทำขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัยของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เนื่องจากขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัยเดิมได้หมดวาระลงเมื่อปี ๒๕๖๗ ซึ่งในปัจจุบันบริบทที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงปัจจัยภายนอก เช่น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การแข่งขันทางการค้า และปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงเป็นที่มาให้สำนักวิชาการและแผนงานมีแนวคิดในการจัดทำขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัย โดยกำหนดระยะเวลาปี ๒๕๖๘ ถึง ๒๕๗๐ อย่างเร่งด่วน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของ ส.ป.ก. ในส่วนกระบวนการดำเนินงานนอกจากการทบทวนบริบทภายในภายนอกแล้ว และที่สำคัญจะมีแนวทางการจัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่ระดมความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ส่วนกลาง และเครือข่ายนักวิจัยจากเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัด พร้อมทั้งเชิญวิทยากรจากภายนอกเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับนิเวศการวิจัยต่าง ๆ ในระดับประเทศและมีเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อจัดทำร่างขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัย รวมไปถึงการจัดทำงานวิจัยเร่งด่วน โดยใช้งบประมาณในการดำเนินการประมาณ ๓๗๐,๐๐๐ บาท ฝ่ายเลขานุการฯ จึงขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการวิชาการเพื่อให้นักวิชาการและแผนงานดำเนินการในเรื่องดังกล่าว

ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน (กรรมการและเลขานุการฯ) ให้ความเห็นว่า เดิมกรอบการดำเนินงานวิจัยโดยปกติจะตั้งกรอบไว้ที่ ๕ ปี ซึ่งกรอบดังกล่าวหมดอายุในปีนี้ ซึ่งสิ่งที่ต้องดำเนินการคือต้องทำโครงสร้างต่อไปอีก ๕ ปี ข้างหน้าเกี่ยวกับงานวิจัยจะกำหนดกรอบต่อไปอย่างไร เนื่องจากเราไม่มีประสบการณ์หรือมีข้อจำกัดในเรื่องข้อมูลที่น่ามาทำงานวิจัย จึงให้มีการเชิญบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัยมาแนะนำหัวข้อหรือให้ทิศทางในการทำวิจัย เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย หรือผู้ให้ทุนวิจัยจากแหล่งต่าง ๆ จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) หรือสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) แต่ว่าสิ่งที่สำคัญคือ เราต้องรู้จักงานของเราก่อนโดยการกลับไปทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาว่าได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในเรื่องใดไปแล้วบ้าง กรอบอะไรบ้างที่เราทำแล้ว แล้วเรายังขาดในส่วนใดในการทำวิจัย และจะขอความร่วมมือทุกสำนักส่งตัวแทนเข้าร่วมสัมมนาในครั้งนี้ด้วย เพื่อค้นหาหัวข้อที่สำคัญหรือจำเป็นของแต่ละสำนักฯ ว่าอยากจะศึกษาเรื่องใดในอีก ๕ ปี ข้างหน้า

นายสุรัชย์ ยุทธชนะ รองเลขาธิการฯ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ความเห็นว่า การนำเสนอครั้งนี้เพื่อพิจารณาอนุมัติเห็นชอบในการจัดทำขอบเขตแนวทางการวิจัยและการบริหารงานวิจัยของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ปี ๒๕๖๘ – ๒๕๗๐ และควรมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกเพื่อร่วมเสนอทิศทางการทำวิจัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ทั้งส่วนกลางและจังหวัดจำนวน ๗๒ ราย โดยใช้งบประมาณ ๓๗๐,๐๐๐ บาท หากเห็นชอบในหลักการที่นำเสนอ กลุ่มวิจัยและพัฒนากฎปฏิรูปที่ดินจะมีการจัดทำบันทึกเสนอท่านเลขาธิการ ส.ป.ก. เพื่อให้ท่านเห็นชอบในภาพรวมการกำหนดกรอบวิจัยและเห็นชอบในกระบวนการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยให้กับเจ้าหน้าที่ของ ส.ป.ก.

นางสาวอาภาพรณ พัฒนพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน ให้ความเห็นว่า ในส่วนของชื่อการจัดทำขอบเขตงานวิจัย ควรปรับเปลี่ยนจากคำว่า งานวิจัยการบริหารงานวิจัย เป็น ขอบเขตงานวิชาการได้หรือไม่ เพื่อเปิดกว้างในการจัดทำผลงานงานวิชาการด้านอื่น ๆ มากขึ้น

นางอาทิตยา พงพรหม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ให้ความเห็นว่า เห็นด้วยกับนางสาวอาภาพรณ พัฒนพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปที่ดิน ในประเด็นชื่อการจัดกิจกรรม เนื่องจากเป็นการเปิดกรอบที่ครอบคลุมงานวิชาการด้านอื่น ๆ มากขึ้น และอยากให้ทบทวนว่าที่ผ่านมากรอบที่ได้จัดทำเราได้ปฏิบัติตามกรอบเรื่องใดไปแล้วบ้าง และหากต้องเขียนเป็นโครงการเพื่อขออนุมัติ จะทำให้เห็นว่ามีกิจกรรมอะไรบ้างที่จะได้มาซึ่งกรอบแนวทางขอบเขตงานวิชาการ โดยในเนื้อหาควรประกอบด้วยเรื่องของงานวิจัยกับการบริหารงานวิจัย เนื่องจากจะทำให้สอดคล้องกับแผนงานวิจัยระดับชาติ ซึ่งที่ผ่านมาพบปัญหาว่า เราไม่ได้นำกรอบมาเป็นแนวทางในการทำวิจัยหรือไม่ได้ทบทวน ว่าเราดำเนินการกรอบใดไปแล้วบ้าง สิ่งสำคัญคือ จะทำอย่างไรให้คำว่า วิชาการ ได้สร้างผลงานขึ้นมา ทั้งในเชิงเอกสาร สื่อต่าง ๆ หรือเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้ของคนในองค์กรทั้งผลงานภายใน ภายนอก มีการทำชุมชนเรียนรู้ของนักปฏิบัติซึ่งคิดว่าควรมีปรากฏในกระบวนการนี้ด้วย รวมถึงการเป็นศูนย์กลางในการจัดเวทีพูดคุยหรือตอบข้อสงสัย ระดมความเห็นจากนักวิชาการในวงการเรื่องที่ดิน เช่น เรื่องของโฉนดเพื่อการเกษตรซึ่งเป็นประเด็นในเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านระดับนโยบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนเอกสารสิทธิ โดยฟังมุมมองของนักวิชาการซึ่งอาจจะมีการในเชิงบวกหรือลบ แล้วนำข้อสรุปที่ได้จากเวทีมาเป็นแนวทางหรือการค้นพบช่องว่างที่จะได้เข้าไปแก้ไขจัดการอย่างไร ดังนั้น จึงมองว่า ส.ป.ก. ควรมีบทบาทในการจัดการหรือกำหนดทิศทางด้านที่ดิน ควรรักษาที่ดินรัฐและต้องพัฒนาสิทธิตรงนี้อย่างไรให้ประชาชนมีความเสมอภาคกัน

นายเกียรติยศ ทรงสง่า ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน (กรรมการและเลขานุการฯ) เสนอในที่ประชุมว่า การประชุมวิชาการในครั้งต่อไปอยากให้กลุ่มข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง (HiPPS) ได้เข้าร่วมการประชุมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อด้านวิชาการของกลุ่มข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง (HiPPS)

นายสุรชัย ยุทธชนะ รองเลขาธิการ ส.ป.ก. (ประธานฯ) ให้ความเห็นว่า ให้ฝ่ายเลขานุการฯ เรียงเชิญข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง (HiPPS) ในแต่ละสำนักเข้าร่วมด้วยในการประชุมคณะกรรมการวิชาการครั้งต่อไป หากไม่มีประเด็นเพิ่มเติมจึงขอมติคณะกรรมการวิชาการที่ประชุมเพื่อให้ความเห็นชอบ และให้ฝ่ายเลขานุการสรุปมติ

มติที่ประชุม ที่ประชุมพิจารณา เห็นชอบตามที่ฝ่ายเลขานำเสนอโดยให้สำนักวิชาการและแผนงานจัดทำโครงการ โดยพิจารณาปรับชื่อและวัตถุประสงค์โครงการให้ครอบคลุมงานวิชาการซึ่งหมายรวมถึง งานวิจัย งานวิชาการอื่น การจัดการความรู้ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรด้านวิชาการด้วย

เลิกประชุมเวลา ๑๖.๕๔ น.

(นางสาววรรณพิมล อีสระะ)
นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ
ผู้บันทึกรายงานการประชุม

(นายนครเศรษฐ์ สรณเสาวภาคย์)
นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ
รักษาการในตำแหน่ง
ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปที่ดิน
ผู้ตรวจรายงานการประชุม

(นายเกียรติยศ ทรงสง่า)
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและแผนงาน
กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการวิชาการ